

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Vybrané orientálne cirkvi v sýrskom meste Aleppo:
história a súčasná situácia**

Michaela Besedová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

**Vybrané orientální cirkvi v sýrském městě Aleppo:
historia a současná situace**

Michaela Besedová

Vedoucí práce:

Mgr. Veronika Sobotková, Ph.D.
Katedra blízkovýchodních studií
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Čestne vyhlasujem, že som prácu spracovala samostatne a použila iba uvedené zdroje a literatúru.

Plzeň, apríl 2016

.....

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala vedúcej práce, Mgr. Veronike Sobotkovej, PhD. za jej čas, odborné rady a pripomienky.

Taktiež ďakujem kresťanom z Aleppa, ktorí napriek ťažkým životným podmienkam prispeli do tejto práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Koniec jednoty cirkvi.....	3
2.1. Prvé rozkoly.....	3
2.2. Schizma 5.-7. storočia: Vznik orientálnych cirkví.....	5
2.3. Charakteristika orientálnych cirkví.....	9
2.4. Sýrska pravoslávna cirkev Antiochie a celého Východu.....	10
2.5. Arménska apoštolská cirkev.....	11
3. Pozícia kresťanov voči minulým režimom v Sýrii so zameraním na Aleppo.....	13
3.1. Kresťania pod Osmanskou nadvládou.....	13
3.2. Francúzsky mandát.....	19
3.3. Od nezávislej Sýrii k Spojenej arabskej republike.....	23
3.4. Nástup strany Ba'as.....	28
3.5. Vláda Háfiza al-Asada.....	30
4. Súčasná pozícia kresťanov v Sýrii so zameraním na Aleppo.....	34
4.1. Vláda Baššára al-Asada.....	34
4.2. Súčasná situácia v Aleppe s ohľadom na orientálnych kresťanov.....	40
4.2.1. Aleppo a jeho populácia.....	40
4.2.2. Aleppo od začiatku vojny.....	42
4.2.3. Orientálni kresťania a ich život v meste.....	44
4.3. Význam kresťanov pre režim Baššára al-Asada.....	47
5. Záver.....	47
6. Zoznam použitej literatúry.....	50
7. Resumé.....	65
8. Prílohy.....	66

1. Úvod

Od vypuknutia vojny v Sýrii roku 2011 má európska spoločnosť možnosť sledovať a analyzovať príčiny, priebeh a postupné dopady tejto krízy na krajinu, ako aj na medzinárodné spoločenstvo. Predmetom mnohých článkov a výskumov sa preto stali aj sýrski kresťania, o ktorých živote sa dozvedáme z mnohých internetových zdrojov, akými sú novinové články či reporty rôznych organizácií. Jedným z takýchto príkladov je výskum prevedený pod záštitou organizácie Open Doors International z júna roku 2013, ktorého cieľom bola analýza zraniteľnosti kresťanskej menšiny v jednotlivých častiach Sýrie.¹ Mnohí novinári, výskumníci či humanitárni pracovníci informujú o podmienkach, v akých sa kresťania v tejto krajine nachádzajú.² Avšak len veľmi malá pozornosť je venovaná rôznorodým cirkevným tradíciám, ktoré sú pre Sýriu, ako jednu z mála krajín Blízkeho východu, výnimočné.³ Vo všeobecnosti možno povedať, že v oblasti českej a európskej publicistiky je téma kresťanov v Sýrii pomerne dobre spracovaná.

Odborné publikácie, venujúce sa vzniku, histórii a charakteristikám orientálnych pravoslávnych cirkví v Sýrii, sú v našich zemepisných šírkach pomerne zriedkavé.⁴ Orientálne cirkvi, ich história, ako aj súčasnosť je oveľa viac a detailnejšie preskúmaná v anglicky, nemecky, francúzsky či arabsky hovoriacom prostredí.⁵ V dôsledku nedostatku českých zdrojov bolo teda pri tejto práci nevyhnuté siahnuť po cudzojazyčnej sekundárnej literatúre.

Primárnym cieľom tejto práce je priblížiť pozíciu vybraných orientálnych cirkví v Sýrii, so zameraním sa na mesto Aleppo. Práca skúma postavenie

1 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

2 MIHAIES, F., Christians Face Total Purge from Syria, *Newsweek*, 10.1.2016.

3 Syria's beleaguered Christians, *BBC*, 25.2.2015.

4 Medzi dostupné diela v slovenskom jazyku možno radiť publikáciu od Andreja Slodičku (SLODIČKA, Andrej. *Orientálne ortodoxné cirkvi*. Michalovce: Redemptoristi, 2008.). V češtine sa tejto téme venuje napríklad Radim Pulec-Kryštof (PULEC, Radim. *Orientální pravoslavné církve*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004.).

5 Príkladom je nemecká publikácia od Wolfganga Haga (HAGE, Wolfgang. *Das orientalische Christentum*. Stuttgart: Kohlhammer, 2007.), ktorá ponúka hlbší náhľad do vzniku a vývoja kresťanstva v neeurópskom prostredí, ako aj viaceré články či knihy od Anthona O'Mahonyho, venujúce sa modernej dobe a orientálnych kresťanom v nej.

kresťanov v oblasti politiky, ekonomického a kultúrneho života v období od vlády Osmanov až po súčasnosť. Na dosiahnutie tohto cieľa práca využíva dostupné sekundárne zdroje, ako aj informácie získané z mailovej korešpondencie s príslušníkmi vybraných cirkví v Aleppo.

Ako už sám názov napovedá, táto práca sa zaoberá vybranými orientálnymi cirkvami, a to konkrétne Arménskou apoštolskou cirkvou a Sýrskou pravoslávnou. Dôvodom je skutočnosť, že spomedzi orientálnych cirkví majú svoje zastúpenie v Aleppo len tieto dve.⁶ Tu je dôležité zdôrazniť, že v poväčšine staršej literatúre sa Sýrska pravoslávna cirkev označuje ako cirkev jakobitská, čo sa však v novodobom diskurze javí ako nesprávne. Z tohto dôvodu táto práca používa moderné názvy tak, ako sú oficiálne uznané danými cirkvami a Svetovou radou cirkví.

Táto práca sa riadi transkripčným prepisom uvedeným v článku Návrh prepisu arabských slov do slovenčiny od Emíre Khidayer a Edgara Jarúnka.⁷ Arabské písmeno ʿajn teda označujem apostrofom (napr. Saʿid). Písmeno qāf prepisujem ako slovenské „k“ (napr. Aflak). Výnimku však predstavuje arabské písmeno ṭāʾ (th), ktoré prepisujem ako slovenské „s“ (okrem slova Beth Lapar). V prípade arabských slov, ktoré sú v slovenčine udomácnené, používam bežne užívané názvy (napr. islam, moslimovia). Pri anglických vlastných menách je zachovaný ich pôvodný prepis (napr. George).

Práca je členená do troch hlavných celkov, pričom prvé dve kapitoly pracujú s poväčšine sekundárnymi českými, anglickými a nemeckými zdrojmi. Cieľom prvej časti je priblížiť vznik, stručnú históriu a charakteristiku vybraných orientálnych cirkví ako takých. Vo svojej druhej časti sa práca venuje postaveniu a významu kresťanov týchto cirkví v Sýrii i Aleppo, počnúc obdobím Osmanskej ríše až po vládu bývalého prezidenta Háfiza al-Asada. Predmetom tretej časti je popis a analýza vlády súčasného prezidenta Baššára al-Asada s ohľadom na vybrané cirkvi. Táto časť práce chce taktiež osvetliť podmienky, v akých sa

6 YAZIGI, P., Ecumenism in Aleppo, *Aleppo Orthodox*, 2007.

7 KHIDAYER, E.; JARÚNEK, E., Návrh na prepis arabských slov do slovenčiny.

dnes orientálni kresťania v Aleppe nachádzajú. V tejto kapitole sú preto paralelne používané sekundárne zdroje, ako aj informácie získané z elektronickej korešpondencie s členmi Sýrskej a Arménskej apoštolskej cirkvi v Aleppe.

Dôvody výberu a spracovania tejto témy sú viaceré. Jedným z nich je ten, že orientálne pravoslávne cirkvi predstavujú veľmi špecifickú skupinu starobylých kresťanských tradícií, ktoré si dokázali zachovať vlastnú identitu, liturgický jazyk a zvyky počas niekoľkých storočí. Nakoľko sú tieto cirkvi na pokraji zániku, je dôležité o nich hovoriť. Ďalším dôvodom výberu tejto témy je fakt, že napriek výskytu viacerých kresťanských denominácií, ako aj rôznych náboženstiev, si Sýria dokázala po dlhé roky zachovať stabilitu. Táto celková heterogénnosť je možno najlepšie viditeľná v meste Aleppo, ktoré je živým príkladom fungujúcej ekumény.⁸ Toto mesto však, bohužiaľ, v súčasnosti zažíva ťažko skúšané obdobie, výsledok ktorého môže byť pre túto ojedinelú náboženskú pestrosť neblahý.

2. Koniec jednoty cirkvi

Podobne ako iné významné náboženstvá sveta, ani kresťanstvo nepredstavuje jednoliaty celok. V dôsledku rozdielnosti v teologických, kultúrnych, politických či iných chápaniach zažilo toto náboženstvo v priebehu histórie viacero schiziem, ktorých výsledkom bolo vytvorenie rôznorodých cirkevných tradícií v rôznych častiach sveta. Nasledujúca kapitola sa však v dôsledku uchovania relevantnosti nechce zaoberať podrobným popisom jednotlivých schiziem, no jej cieľom je osvetliť vznik orientálnych cirkví, ich stručnú históriu a teológiu.

2.1. Prvé rozkoly

Kresťanstvo, ako náboženstvo s najväčším počtom členov, možno v súčasnosti rozdeliť na tri základné tradície: tradíciu rímsko-katolícku, pravoslávnu a protestantskú.⁹ Pre vytvorenie lepšieho obrazu o tom, akým spôsobom sa orientálne cirkvi formovali, je vhodné aspoň stručne popísať zopár základných udalostí v dejinách, ktoré podmienili vznik nových cirkevných spoločenstiev. Tu je

⁸ YAZIGI, P., *Ecumenism in Aleppo, Aleppo Orthodox*, 2007.

⁹ A Summary of the History of Major Christian Schisms, *The Awakening*, dátum neuvedený.

však dôležité poznamenať, že schizmy, ktorým sa budeme venovať, nepredstavujú prvé štiepenie. Už od samého počiatku kresťanstva existovali skupiny, ktoré sa od hlavného prúdu učenia oddelili.¹⁰ Tieto však boli skôr vnímané ako herézy, ktoré poväčšine nepretrvávajú do súčasnosti.

V prvých rokoch svojho vzniku sa kresťanstvo šírilo vo forme intenzívnej misijnej činnosti, ktorej výsledkom bol vznik početných komunít po celej Rímskej ríši. Nakoľko bol v prvých storočiach východ Rímskej ríše¹¹ viac urbanizovaný, cirkevné spoločenstvá tu boli oveľa početnejšie a aktívnejšie než na západe. Kresťanstvo tak už od svojho počiatku nepredstavovalo jednoliaty celok spadajúci pod jednu centrálnu autoritu. Naopak, kresťania boli rozptýlení po rozsiahlom území, ktoré svojou kultúrnou heterogénnosťou významne ovplyvnilo kresťanskú teológiu v ďalších storočiach.¹²

Už zmiená kultúrna heterogénnosť sa plne prejavila v dvoch mocenských celkoch – Východorímskej a Západorímskej ríši. Vo Východorímskej, označovanej tiež ako Byzantskej, ríši prevládala v 4. storočí grécky hovoriaca cirkev, ktorá bola primárne sústredená do oblasti hlavného mesta - Konštantínopolu.¹³ V tejto časti sveta sa však vyskytovali dôležité centrá kresťanstva aj v Alexandrii, Antiochii či Jeruzaleme.¹⁴ Cirkev, ešte stále zjednotená, bola teda prirodzene rozdelená do geografických jednotiek, ktoré sa stali známe pod pojmom patriarcháty.¹⁵ Tieto boli dôležitými náboženskými i politicko-ekonomickými centrami a spadali pod správu svojho vlastného biskupa. Medzi patriarcháty nachádzajúce sa na území Východorímskej ríše radíme: Antiochiu (spravujúcu oblasť dnešnej Sýrie, ktorej obyvatelia hovorili sýrsky), Alexandriu (so správou v Egypte, využívajúc koptský jazyk) a, svojou veľkosťou nie príliš významný, Jeruzalem,¹⁶ ktorý si však ako

10 Išlo o herézy ako donatizmus, gnosticizmus, manicheizmus a iné.

SCHÄFER, J., *Donatismus, Ökumenisches Heiligenlexikon*, 2014.

11 Východom Rímskej ríše sa tu myslia aj grécke ostrovy, Malá Ázia, Syropalestina, Egypt.

12 SCHÄFERDIEK, K., *Křesťanská misie a expanze*, str. 68.

13 WARE, K., *Východní křesťanství*, str. 58.

14 WIMMER, R., *Světové autokefální církve: Autokefální církve a jejich jurisdikce, Olomoucko-brněnská eparchie*, dátum neuvedený.

15 FORTESCUE, A., *Patriarch and Patriarchate, The Catholic Encyclopedia*, dátum neuvedený.

16 HAGE, W., *Das orientalische Christentum*, str. 18.

„materská cirkev“¹⁷ vyslúžil rešpekt ostatných.¹⁸

Uvedomujúc si potrebu udržania politickej stability ríše a definovania článkov viery, dal cisár Konštantín roku 325 zvolať historicky prvý ekumenický koncil do Nicei. Cieľom koncilu bolo definovať princípy kresťanskej viery, a tak sa vyhradiť voči vtedy intenzívne pôsobiacim herézam.¹⁹ Záver koncilu spočíval, okrem iného,²⁰ vo vyhlásení, že Ježiš Kristus bol „pravý Boh z Boha pravého, zrodený, nie stvorený, jednej podstaty s Otcom“.²¹ Inými slovami, prvé dva ekumenické koncily sa teda sústreďovali na vymedzenie toho, čo mala kresťanská cirkev vyznávať. Ešte stále oficiálne jednotná kresťanská cirkev tak koncom 4. storočia, s podporou Rímskej ríše²², nadobula formu charakterizovanú prijatými vyhláseniami a s piatimi oficiálnymi apoštolskými stolicami.²³

2.2. Schizma 5.-7. storočia: Vznik orientálnych cirkví

Napriek definovaniu článkov viery sa však jednotlivé cirkevné komunity líšili v niektorých teologických otázkach. Na východe ríše tak prišlo k prvému významnejšiemu rozkolu v dejinách kresťanstva, ktoré možno časovo ohraničiť od približne 5. do 7. storočia.²⁴ Výsledkom tohto štiepenia bolo vytvorenie Cirkvi východu a orientálnych cirkví, pričom po tejto schizme boli v oblasti Byzancie prítomné hlavne tieto tri tradície: Cirkev východu, orientálne cirkvi a východné pravoslávie, ktoré sa od západného kresťanstva formálne odštiepilo až v 11.

17 Pod pojmom „materská cirkev“ sa označuje Jeruzalem ako miesto, kde bol Kristus ukrižovaný a kde sa vytvorila prvá cirkev.

VAN HOUWELINGEN, R., Jerusalem, the Mother Church: The Development of the Apostolic Church from the Perspective of Jerusalem, *Biblical Studies*, 2012.

18 WARE, K., Východní křesťanství, str. 58.

19 BIN TALAL, E.H., *Christianity in the Arab World*, str.18.

20 Na koncile bolo vyhlásené ariánstvo za herézu či ustanovená doktrína Svätej Trojice.

ALEXANDER, J., Církevní koncily a synody, str. 116.

21 Niektoré zdroje uvádzajú, že nicejské vyznanie viery vzniklo na 1. ekumenickom koncile v Nicei (325), ako aj na druhom ekumenickom koncile v Konštantínopole (381). Avšak iné zdroje uvádzajú, že presné miesto vzniku nevieme.

RITTER, A., Vyznání víry, str. 94. porov. s TOMKINS, S., *Stručné dějiny křesťanství*, str. 67 a 73.

22 Cisár Theodosius, posledný cisár jednotnej Rímskej ríše, vyhlásil roku 380 kresťanstvo za náboženstvo ríše.

LIPPOLD, A., Theodosius I, *Encyclopaedia Britannica*, dátum neuvedený.

23 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 38.

24 WARE, K., Východní křesťanství, str. 59.

storočí.²⁵

Ako bolo spomenuté, prvou tradíciou bol vznik Cirkvi východu, ktorá vznikla v dôsledku Efezského koncilu roku 431. Predmetom tohto koncilu bolo pojednávanie o tom, či je Panna Mária Christotokos („Matka Krista“) alebo Theotokos („Matka Boha“). Hlavnú úlohu zohral vtedajší konštantínopolský patriarcha, Nestorius, ktorý bol prívržencom myšlienky Panny Márie ako Christotokos.²⁶ Nestorius patril totiž do antiochijskej teologickej školy, ktorá bola pod silným vplyvom Theodora z Mopsuestie.²⁷ Nestorius tvrdil, že použitie termínu Theotokos by popieralo Kristovu úplnú ľudskosť. Dôraz teda kládol na existenciu dvoch podstát - ľudskej a božskej - v jednom Kristovom vtelení.²⁸ Podstatné však je, že výsledkom Efezu bolo označenie Panny Márie ako „Matky Boha“, čím bolo Nestoriovo učenie zavrhnuté. Spolu so svojimi nasledovníkmi sa tak musel Nestorius presunúť do Edessy, odkiaľ bol však roku 457 vyhnaný. Z toho dôvodu sa ďalej presunul na juhovýchod, do oblasti Mezopotámie a Perzie. Nestoriánovi nasledovníci sa tu etablovali a na koncile v Beth Lepar roku 484 deklarovali svoje princípy viery, čím sa oddelili od ostatného kresťanstva.²⁹ Táto cirkev sa teda stala v Perzii minoritou známou vedeckou činnosťou.³⁰ Svojou misijnou aktivitou rozšírili kresťanstvo do ázijských oblastí ako India, Čína či Mongolsko. V 16. storočí však nastal v rámci tejto cirkvi rozkol, výsledkom ktorého bol vznik Chaldejskej katolíckej cirkvi tvoriacej úniu s Rímom.³¹ V súčasnosti predstavuje počet príslušníkov Cirkvi východu približne 323.300,³² pričom najvýznamnejšie je cirkev zastúpená v dnešnom Iráne, Iraku, Sýrii či Spojených štátoch.³³

25 FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 21.

26 TOMKINS, S., *Stručné dějiny křesťanství*, str. 88.

27 Theodore of Mopsuestia, *Encyclopaedia Britannica*, 28.3.2011.

28 WESSELS, A., *Arab and Christian?: Christians in the Middle East*, str. 50.

29 DALMAIS, I.-H., *The Eastern Liturgies*, str. 16.

30 ROBERSON, R., The Assyrian Church of the East, *Catholic Near East Welfare Association*, 23.11.2015.

31 Chaldean Catholic Church, *Encyclopaedia Britannica*, 17.4.2014.

32 Holy Apostolic Catholic Assyrian Church of the East, *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

33 Assyrians: Frequently Asked Questions, *Assyrian International News Agency*, dátum neuvedený.

Medzi ďalšiu tradíciu, prítomnú v oblasti Byzancie okolo 5. storočia, možno považovať tradíciu orientálnych cirkví. Za dôvody vzniku tejto skupiny cirkví možno považovať teologické, resp. kristologické, i mocenské záujmy.³⁴ V súvislosti s politickým hľadiskom išlo orientálnym cirkvám o väčšiu autonómiu od Konštantínopolu, resp. od cirkvi ovplyvňujúcej štátne záležitosti. Cirkev, ako dôležitý oporný bod pre celistvosť ríše, mala zostať jednotná. Bolo teda nežiadúce, aby sa začala rozdrobovať, nakoľko by toto štiepenie mohlo negatívne ovplyvniť politický vývoj ríše.³⁵ Pedro Ramet sa v súvislosti s odčlenením skupiny orientálnych cirkví od hlavného učenia vyjadril v článku *Autocephaly and National Identity in Church-State Relations in Eastern Christianity* takto: „*Toto odčlenenie širšie zahŕňa aj fundamentálnejšiu otázku. A to, či by si jednotlivé cirkvi mali interpretovať vlastné tradície sami, alebo by sa mali podriaďovať vonkajšej autorite.*“³⁶ Z tohto možno usudzovať, že pre predstaviteľov neskôr vzniknutých cirkví nebola ani tak kľúčová jednota cirkvi, slúžiaca na mocenské účely, ale skôr autenticita v záležitostiach viery. V oblasti teológie sa spor viedol o Kristovu prirodzenosť, teda o to, či a do akej miery bol Ježiš Kristus Bohom a človekom.³⁷ V tejto otázke sa proti sebe postavili dve významné teologické školy: antiochijská a alexandrijská.

Učenie alexandrijskej školy zdôrazňovalo Kristovu božskosť na úkor jeho ľudskosti.³⁸ Autorstvo tohto konceptu pripisujú cirkevní historici istému Eutychovi, predstavenému kláštora blízko Konštantínopolu, ktorý tvrdil, že po splynutí ľudskej a božskej prirodzenosti sa tieto dve podstaty zjednotili do jednej – božskej. John Joseph píše, že zástanci tejto filozofie hovorili o akomsi absorbovaní ľudskej prirodzenosti Krista všemohúcou podstatou Boha.³⁹ V tomto zmysle by teda Ježišova inkarnácia mohla byť vnímaná ako akási formalita, kde by teda jeho ľudskosť bola pohltená jeho božskosťou. Vychádzajúc z tohto konceptu

34 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 47.

35 WARE, K., *Východní křesťanství*, str. 63.

36 RAMET, P., *Autocephaly and National Identity in Church-State Relations in Eastern Christianity: An Introduction*, str. 4.

37 WILES, M., *Ortodoxie a hereze*, str. 189.

38 TOMKINS, S., *Stručné dějiny křesťanství*, str. 88.

39 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 4.

sa prívrženci filozofie jednej podstaty nazývajú monofyziti.⁴⁰ V protiklade k alexandrijskej škole stála škola antiochijská, z ktorej vzišiel sám Nestorius a ktorá jemne diferencovala medzi Ježišovou ľudskou a božskou časťou, občasne zachádzajúc na hranicu ich oddelenosti. Tento spor o prirodzenosti Krista mal byť vyriešený na 3. ekumenickom koncile v Efeze (431), avšak prednosť bola daná riešeniu mariologických otázok, teda toho, či je Panna Mária rodičkou Boha alebo rodičkou Krista.⁴¹ Ako bolo už vyššie uvedené, výsledok koncilu v Efeze spočíval v zavrnutí Nestoriovho učenia. Otázka prirodzenosti sa však nevyriešila a k jej samotnému pojednávaniu došlo až na 4. ekumenickom koncile.⁴²

Štvrtý ekumenický koncil, zvolaný cisárom Marciánom roku 451 do Chalcedonu, predstavoval významný medzník v dejinách kresťanstva, nakoľko sa jeho vplyvom formovala skupina orientálnych cirkví.⁴³ Jeho predmetom teda bolo pojednávanie o prirodzenosti Krista. Výsledkom koncilu bolo vyhlásenie chalcedonských otcov, že Kristus je jedna osoba v dvoch prirodzenostiach „jednej podstaty s Otcom podľa svojej božskosti a jednej podstaty s nami podľa svojej ľudskosti... v dvoch podstatách bez zmiešania, bez zmeny, bez rozdelenia, bez rozlúčenia.“⁴⁴ Z tohto vyplýva, že učenie alexandrijskej školy o pohltení ľudskej podstaty Krista jeho božskosťou (monofyzitizmus), ako aj učenie antiochijských o oddelenosti podstát (diofyzitizmus) bolo zavrnuté.⁴⁵ Tí, ktorí však toto rozhodnutie odmietli, argumentovali tým, že spomenuté vyhlásenie zdôrazňuje dualitu, teda oddelenosť, podstát Krista, za ktorú bol vo svojej podstate odsúdený sám Nestorius.⁴⁶ S týmto tvrdením teda nemohli mnohí súhlasiť, preto došlo k rozkolu medzi prívržencami a odporcami Chalcedonu.

Ako bolo už spomenuté, snaha vládcov o zachovanie jednoty cirkvi bola v dôsledku zachovania celistvosti ríše kľúčová. Jedným z takýchto vládcov bol napríklad Justinián, ktorého cieľom bolo znovuinterpretovať uznesenia

40 TOMKINS, S., *Stručné dejiny kresťanství*, str. 91.

41 FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 48.

42 WESSELS, A., *Arab and Christian?: Christians in the Middle East*, str. 51.

43 BROCK, S., *The Syrian Orthodox Church in the modern Middle East*, str. 14.

44 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 69.

45 BIN TALAL, E.H., *Christianity in the Arab World*, str. 39.

46 WARE, K., *Východní kresťanství*, str. 62.

Chalcedonu, čím by zabezpečil zmierenie medzi odporcami a prívržencami tohto koncilu.⁴⁷ Ďalšou snahou o opätovnú jednotu bol koncil v Konštantínopole (680-681), ktorého záverečné ustanovenie sa malo niesť v podobe formulácie: „dve prirodzené vôle a dve prirodzené energie (Krista)“.⁴⁸ Napriek tomuto uzneseniu však nedošlo k znovuzjednoteniu, resp. toto zjednotenie predstavovalo len teoretickú formu. Jedným z dôvodov bol vznik islamu v prvej tretine 7. storočia. Ten sa síce už počas života samotného Proroka Muhammada začal šíriť, avšak až za vlády kalífov došlo k zabratiu oblasti Sýrie, Palestíny či Egypta.⁴⁹ Tu je nutné zmieniť, že vďaka tomu, že sa táto oblasť dostala pod sféru vplyvu kalífov (a islamu), neboli už patriarcháty v Antiochii, Alexandrii a Jeruzaleme súčasťou Byzantskej ríše. Z tohto vyplýva, že cirkevné spoločenstvá v Egypte a Sýrii, obývané nechalcedoncami, sa teda, v oblasti s islamom ako majoritným náboženstvom, mohli vydávať vlastnou cestou.⁵⁰

2.3. Charakteristika orientálnych cirkví

Pojmom „orientálna pravoslávna cirkev“ sa označuje súbor autokefálnych cirkví, ktoré odmietli vyhlásenia chalcedonského koncilu roku 451, a preto sa častokrát označujú ako antichalcedonské, resp. v dnešnom ekumenickom ponímaní nechalcedonské či predchalcedonské cirkví.⁵¹ Táto časť cirkví sa teda formálne oddelila od dnešnej východnej pravoslávnej alebo tiež byzantskej cirkvi. Zaujímavosťou zostáva fakt, že slová „orientálny“ a „východný“ sú často považované za synonymá. Avšak v tomto prípade je nutné tieto pojmy rozlišovať.⁵² Každá zo spomenutých cirkví má svojho biskupa, čo znamená, že sú autokefálne, a zároveň sú vzájomne v únii.⁵³

V súvislosti s otázkou, aké cirkví možno radiť medzi orientálne pravoslávne cirkví, dochádza k problému. Podľa Svetovej rady cirkví sa do tejto tradície radí

47 TOMKINS, S., *Stručné dějiny křesťanství*, str. 93.

48 WARE, K., *Východní křesťanství*, str. 64.

49 ALKHATEEB, F., *Did Islam Spread By The Sword?*, *Lost Islamic History*, 23.9.2012.

50 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 7.

51 HAGE, W., *Das orientalische Christentum*, str. 129.

52 WARE, K., *Východní křesťanství*, str. 66.

53 Die orientlich-orthodoxen Kirchen, *Pro Oriente*, dátum neuvedený.

šesť cirkví: Koptská pravoslávna cirkev, Sýrska pravoslávna cirkev, Arménska apoštolská cirkev, Etiópska pravoslávna cirkev, Eritrejská pravoslávna cirkev a Malankarnská pravoslávna cirkev.⁵⁴ Avšak v nemeckej publikácii (*Das Orientalische Christentum*) sa môže čitateľ stretnúť s ďalšími cirkevnými tradíciami, ako napríklad cirkev v Núbii.⁵⁵ V českej publikácii od Pavla Filipiho bola naopak medzi orientálne pravoslávne cirkvi radená aj Cirkev východu, teda tzv. nestoriáni.⁵⁶ V každom prípade bude však táto práca pracovať s údajmi určenými Svetovou radou cirkví, teda s počtom šiestich cirkví. V súvislosti so špecifickejšim zameraním tejto práce je tiež nutné pripomenúť, že nie všetky zo zmienených orientálnych cirkví sú zastúpené v sýrskom Aleppe. Z tohto dôvodu operuje táto práca len s niektorými z nich, a to so: Sýrskou pravoslávnou cirkvou a Arménskou apoštolskou cirkvou. V Aleppe sa síce nachádzajú iné cirkevné tradície, napríklad pravoslávie, rímsky katolicizmus či protestantizmus, avšak tieto nekorešpondujú s obsahom tejto práce.

2.4. Sýrska pravoslávna cirkev Antiochie a celého Východu

Sýrska pravoslávna cirkev odvodzuje svoj pôvod z Antiochie, ktorú mal podľa tradície založiť apoštol Peter roku 37.⁵⁷ Vplyv učenia antiochijskej školy možno pozorovať primárne u východných Sýrčanov, pričom západní Sýrčania inklinovali skôr k učeniu alexandrijskej školy, teda príklon k monofyzitizmu je zrejmý.⁵⁸ Počas byzantskej správy boli sýrski pravoslávni perzekvovaní, čo je dôvodom, prečo neskôr v dejinách uvítali novopríchodzích moslimských dobyvateľov s otvorenou náručou.⁵⁹ Ešte predtým však, v polovici 6. storočia, prispel istý askéta a biskup, Jakub Baradai, k oživeniu pomerov v cirkevnom spoločenstve v Sýrii, Arménsku či Perzii.⁶⁰ Počas 7. storočia sa síce skončilo prenasledovanie zo strany

54 Orthodox churches (Oriental), *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

55 HAGE, W., *Das orientalische Christentum*, str. 129.

56 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 47. porov. s HAGE, W., *Das orientalische Christentum*, str. 129.

57 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 79.

58 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 50.

59 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 79.

60 Podľa Jakuba Baradaia sa táto cirkev často označovala ako jakobitská.

Syrian Orthodox Patriarchate of Antioch and all the East, *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

Byzancie, avšak objavila sa dominancia novej – moslimskej – ríše. Za vrchol sýrskeho pravoslávnia považujú mnohí historici obdobie okolo 12. storočia, kedy slúžili príslušníci tejto cirkvi ako prekladatelia antických diel.⁶¹ V čase mongolského vpádu v 14. storočí zažila sýrska pravoslávna tradícia obrovský úpadok, počas ktorého boli zničené mnohé chrámy a kláštory.⁶² Vláda Osmanov voči sýrskym bola síce hrubá, avšak možno i vďaka nej sa obnovili jednotiace tendencie v kruhoch cirkvi. V 17. storočí tak vznikla Sýrska katolícka cirkev, ktorá vplyvom misijnej činnosti kapucínov vytvorila úniu s Rímom.⁶³

V súčasnosti sa Sýrska pravoslávna cirkev líši od „chalcedonského pravoveria“ len veľmi málo. Zaujímavou súčasťou tejto východnej tradície je jej starobylý liturgický jazyk, sýrčina, ktorej používanie pretrváva aj napriek tomu,⁶⁴ že ju mnohí mladí považujú skôr za nezrozumiteľnú starú reč.⁶⁵ Význam tohto jazyka spočíva v tom, že jej formou mal údajne hovoriť aj sám Ježiš.⁶⁶ Ďalšou pýchou sýrskych pravoslávnych kresťanov býva často ich špecifická liturgia, ktorú odvodzujú od Jakuba, Ježišovho brata, a tradícia kláštorov.⁶⁷ Avšak mnohí odborníci sa v súčasnosti domnievajú, že táto liturgia pochádza až z obdobia okolo 5. storočia.⁶⁸ V súčasnosti majú príslušníci Sýrskej pravoslávnej cirkvi predstavovať okolo 1, 43 mil. členov (z tohto asi milión v Indii) s hlavných pôsobiskom v Sýrii, Iraku, kam sa dostala v dôsledku misií.⁶⁹

2.5. Arménska apoštolská cirkev

Arménska apoštolská cirkev, tiež označovaná ako Arménska pravoslávna cirkev, patrí do skupiny šiestich orientálnych cirkví. Jej vznik je opradený tajomstvom. Tradícia tejto cirkvi sa totiž odvoláva na Ježišových apoštolov –

61 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 50.

62 MUREE-VAN DEN BERG, H., *Syriac Christianity*, str. 255.

63 Syria - Christians, Armenians and Assyrians, *Minority Rights Group International*, dátum neuvedený.

64 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 51.

65 Informácia získaná na základe osobného rozhovoru s resp. B, dňa 7.1. 2016.

66 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 79.

67 Syrian Orthodox Patriarchate of Antioch and all the East, *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

68 FILIPI, P., *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*, str. 51.

69 Syrian Orthodox Patriarchate of Antioch and all the East, *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

Tadeáša a Bartolomea – ako svojich zakladateľov.⁷⁰ Podľa nej ide teda o cirkev založenú už v apoštolskej dobe. Isté však je, že za prvého misionára v oblasti Arménska sa považuje Gregor Osvetiteľ, ktorý mal údajne pokrstiť vtedajšieho arménskeho kráľa – Tiridata III.⁷¹ Jeho pokrstením mala následne celá krajina prijať kresťanstvo ako štátne náboženstvo.⁷²

V súvislosti s Arménskou apoštolskou cirkvou je dôležité to, že sa jej reprezentanti na koncile v Chalcedone nezúčastnili. Dôvodom bola ich izolovanosť zo strany Perzskej ríše.⁷³ Svojou vieroukou sa arménski kresťania radia medzi tie cirkvi, ktoré súhlasili len s učením prvých troch ekumenických koncilov a učením prvých cirkevných otcov.⁷⁴ Teda napriek tomu, že na Chalcedone neboli prítomní, oficiálne odmietli jeho vyhlásenia. To sa udialo na dvinskej synode roku 506.⁷⁵ Arménski kresťania teda odmietli uznesenie Chalcedonu o dvoch podstatách Krista a priklonili sa tak k učeniu sv. Cyrila Alexandrijského, ktorý hovoril o jednej podstate Slova.⁷⁶ Z tohto dôvodu bola táto cirkev označovaná ako monofyzitská, čiže „vyznávajúca jednu podstatu“. Tento termín je však nesprávny, nakoľko arménski kresťania, spolu s ostatnými orientálnymi cirkvami, monofyzitizmus zavrhli a ich učenie možno označiť ako miafyzitizmus. Ten naznačuje, že tak božskosť, ako aj ľudskosť sú rovnako prítomné v jednej podstate Krista.⁷⁷

Zaujímavosťou taktiež je, že Arménska apoštolská cirkev používala do 5. storočia gréčtinu a sýrčinu ako svoj bohoslužobný jazyk. Avšak vplyvom mnícha menom Mesrob vznikla arménčina o 36 znakov, ktorá sa mala stať liturgickým jazykom, ako aj jazykom Písma.⁷⁸ Počas histórie bola teda arménska cirkev ovplyvnená gréckou, latinskou i sýrskou tradíciou, čo sa prejavuje napríklad v troch biblických čítaniach počas ich bohoslužby.⁷⁹

70 NERSESIAN, V.N., *Armenian Christianity*, str. 25.

71 FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 56.

72 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 70.

73 FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 56.

74 BAILEY, B.; BAILEY, M., *Who Are the Christians in the Middle East?*, str. 71.

75 FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 57.

76 WARE, K., *Východní kresťanství*, str. 66.

77 *Armenian Apostolic Church*, *Encyclopaedia Britannica*, 28.1.2009.

78 *The History of the Armenian Church*, *Armenian Church*, dátum neuvedený.

79 Číta sa tu: prorok, epištola a evanjelium.

FILIPI, P., *Kresťanstvo: historie, statistika, charakteristika kresťanských cirkví*, str. 57.

V súčasnosti má Arménska apoštolská cirkev dve významné centrá, na ktorých čele stojí patriarcha-katolikos. Patriarcha-katolikos všetkých Arménov sídli v Ečmiadzine, dnešnom Arménsku. Pod jeho správu patria oblasti, nazývané tiež eparchie, v Európe, Spojených štátoch, na Blízkom východe či v postsovietskych republikách.⁸⁰ Ďalšie centrum tejto cirkvi sa nachádza v Cilícii, teda dnešnom Libanone, pod ktorého jurisdikciu patria eparchie v Grécku, Iráne či Sýrii.⁸¹ Počet členov tejto cirkvi je nejasný. Niektoré zdroje uvádzajú 6 miliónov,⁸² pričom Svetová rada cirkví hovorí približne o 9 miliónoch členov.⁸³ Časť príslušníkov tejto cirkvi sa dnes nachádza aj v Sýrii, kam sa dostali v dôsledku arménskej genocídy. Tej sa však budeme viac venovať v tretej kapitole.

3. Pozícia kresťanov voči minulým režimom v Sýrii so zameraním na Aleppo

Cieľom nasledujúcej kapitoly je charakterizovať socio-politické postavenie a význam kresťanov voči vládnym systémom v histórii Sýrie. Primárnou snahou je preskúmať túto pozíciu v súvislosti s orientálnymi kresťanmi v krajine, ako aj v meste Aleppo. Dôležité je však zmieniť, že pozícia, akú zaujímali orientálni kresťania v jednotlivých obdobiach, nemusí byť vždy odlišná od postavenia iných kresťanov.

3.1. Kresťania pod Osmanskou nadvládou

Islam, ako majoritné náboženstvo Osmanskej ríše, garantoval kresťanom zvláštny status „chránených“, ktorý im umožňoval vyznávať vlastné náboženstvo pod podmienkou, že akceptovali politickú vládu islamu a platili dane. Nakoľko však islam neoperuje s právnym zákonníkom pre nemuslimov, tento úplne spadol do réžie jednotlivých cirkví. Súhrne by sa teda dalo povedať, že kresťania

80 Armenian Apostolic Church (Mother See of Holy Etchmiadzin), *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

81 Armenian Apostolic Church (Holy See of Cilicia), *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

82 ROBERSON, R., The Armenian Apostolic Church, *Catholic Near East Welfare Association*, 23.11.2015.

83 Armenian Apostolic Church (Holy See of Cilicia), *World Council of Churches*, dátum neuvedený.

pod vládou islamu predstavovali akceptované celky, ktoré mali garantovanú istú mieru náboženskej a právnej slobody.⁸⁴

Dobytie Konštantínopolu roku 1453 Osmanmi predstavovalo pre kresťanskú obec ako takú obrovskú zmenu. Západná cirkev, inšpirovaná víťazstvom z roku 1182, kedy libanonskí maroniti prijali pápeža ako svoju hlavu,⁸⁵ mala touto udalosťou možnosť získať väčší vplyv. Pádom Byzancie - ríše pravoslávia - sa vytvorilo náboženské vákuum, ktoré chcela latinská cirkev využiť na vytvorenie únie s orientálnymi cirkvami.⁸⁶

Po víťazstve Osmanov sa začali v ríši uskutočňovať nové nariadenia. Jedným z nich je zavedenie tzv. milletového systému, ktorý vnímal všetkých kresťanov ako jeden millet, teda jeden národ.⁸⁷ Úlohou tohto systému bolo upraviť osobný status človeka-nemoslima, ako aj nastoliť pravidlá vo vzťahu medzi cirkvou a vládou. Millety mali slobodu v koordinovaní svojich náboženských, právnych⁸⁸ a administratívnych záležitostí. Prakticky to znamenalo, že Osmanská ríša bola rozdelená do milletov („národov“), ktoré predstavovali do istej miery autonómne celky a boli vedené najvyššou cirkevnou autoritou – patriarchom.⁸⁹

Milletový systém bol v Sýrii aplikovaný hneď po jej dobytí Osmanmi, teda po bitke pri Mardž Dábik roku 1516. Prvý raz od 7. storočia mal tak ekumenický patriarchát moc nad starobylými patriarchátmi Antiochie či Alexandrie a jej prislúchajúcimi oblasťami.⁹⁰ Tu je zaujímavé spomenúť, že roku 1453 bola v Osmanskej ríši akceptovaná existencia len dvoch milletov, a to grécko-pravoslávneho a židovského. Avšak po ôsmich rokoch vznikol ďalší, arménsky millet, ktorý zastrešoval všetky prechalcedonské cirkvi, teda aj nestoriánov.⁹¹

84 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situácie cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 22.

85 ROBERSON, R., *The Maronite Catholic Church, Catholic Near East Welfare Association*, 6.2.2013.

86 WESSELS, A., *Arab and Christian?: Christians in the Middle East*, str. 34.

87 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 15.

88 Len v kontexte osobného štatútu ako napr. sobáš či dedičstvo.

89 ALKHATEEB, F., *Non-Muslim Rights in the Ottoman Empire, Lost Islamic History*, 21.12.2012.

90 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 15.

91 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situácie cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 23.

Náboženská a národnostná príslušnosť boli v milletoch vnímané ako jedno a nedali sa oddeliť. Príkladom je už samotný názov „arménsky“ millet, ktorý podčiarkoval tak príslušnosť k určitej denominácii, ako aj k určitému národu.⁹² V súvislosti so sýrskymi pravoslávnyimi je nutné zmieniť, že títo, až do roku 1882, spadali pod millet arménsky, teda sa museli plne podriaďovať rozhodnutiam arménskeho patriarchu.⁹³ V dôsledku znevýhodnenia sýrskych pravoslávnych v arménskom millete, ako aj v dôsledku prenikania katolíckych misionárov do oblasti, došlo v sýrskej pravoslávnej cirkvi k štiepeniu. Jeho výsledkom bolo vytvorenie Sýrskej katolíckej cirkvi v 17. storočí, ktorá deklarovala úniu s Rómom.⁹⁴

Hoci boli sýrski a arménski orientálni kresťania počas Osmanskej nadvlády vnímaní ako občania druhej kategórie, bolo im umožnené používanie vlastného jazyka či zakladanie vlastných inštitúcií.⁹⁵ Existenciu milletov teda možno zhodnotiť ako vhodný systém pre udržanie stability rozľahlej a nábožensky heterogénnej ríše, kedy boli zvlášť kresťania a moslimovia podriadení ich vlastnému právu. Táto skutočnosť je významná hlavne v súvislosti s ostatným historickým vývojom, kedy v dôsledku európskeho zásahu začali byť občania súdení podľa rovnakých sekularistických práv. Toto však mohlo spôsobiť nárast náboženského napätia.⁹⁶

Aleppo, tiež označované ako Halab, je považované za jedno z najstarších permanentne osídlených miest sveta.⁹⁷ Svojou výhodnou polohou na severozápade dnešnej Sýrie sa stalo centrom obchodu a križovatkou ciest.⁹⁸ Istý jezuitský mních sa v polovici 17. storočia vyjadril o Aleppe ako o „*Lyone Sýrie*“⁹⁹, ktoré oplývalo krásou, veľkosťou či bohatstvom. Okrem obchodu však spočíval význam tohto

92 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 25.

93 O'MAHONY, A., *Syriac Christianity in the modern Middle East*, str. 515.

94 BROCK, S., *The Syrian Orthodox Church in the modern Middle East*, str. 14.

95 ALKHATEEB, F., *Non-Muslim Rights in the Ottoman Empire*, *Lost Islamic History*, 21.12.2012.

96 ALKHATEEB, F., *Non-Muslim Rights in the Ottoman Empire*, *Lost Islamic History*, 21.12.2012.

97 Aleppo, *Encyclopaedia Britannica*, 24.2.2016.

98 THAROOR, I., *Brief History of Aleppo: A Great World City Now in the Grip of War*, *Time*, 27.7.2012.

99 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 21.

mesta v jeho denominačnej rozmanitosti. Aleppo bolo totiž známe ako centrum nechalcedonských cirkví. Príkladom tohto je fakt, že v meste už roku 543 sídlil sýrsky pravoslávny biskup. Arménska apoštolská cirkev si tu naopak mala založiť svoju stolicu až niekedy v 12. storočí.

Podľa známych údajov mali prísť prví kresťanskí misionári, kapucíni, karmelitáni a jezuiti, do Aleppa niekedy v 20. rokoch 17. storočia.¹⁰⁰ Mesto totiž poskytovalo vhodné podmienky v šírení katolíckej tradície. Už zmienka anglického cestovateľa zo 16. storočia popisuje toto mesto ako kozmopolitný celok, kde „*si nemoslimovia užívajú slobody svedomia a... ako obchodníci prinášajú rôzne druhy artiklov*“.¹⁰¹

Zmienka zo 17. storočia, pochádzajúca z rúk karmelitánskeho mnícha, uvádza, že Aleppo bolo vskutku „*kvetom misií*“ vzhľadom na svoju početnosť a rozmanitosť. Práve zo zdrojov zmieneného mnícha máme informáciu, že Aleppo v 17. storočí vykazovalo počet približne dvadsať až päťdesiat tisíc kresťanov, predstavujúc tak asi pätinu obyvateľstva. Medzi najväčšie skupiny radil tento mních príslušníkov pravoslávneho kresťanstva, Arménov a sýrskych pravoslávnych. V dôsledku náboženskej a sociálnej rozmanitosti mesta mohlo, na prelome 17. a 18. storočia, Aleppo poskytnúť priestor pre usadenie sa trom patriarchom: sýrskemu katolíckemu, arménskemu patriarchovi zo Sis a gréckemu patriarchovi Antiochie.¹⁰²

Dôležitou skupinou v Aleppe v novodobých dejinách boli európski konzuli a obchodníci. Napriek tomu, že oblasť dnešnej Sýrie pod vládou Osmanov neprosperovala, dostupné zdroje nám poskytujú informácie o tom, že jej isté časti, medzi nimi aj Aleppo, boli ekonomicky stále atraktívne.¹⁰³ Ako prví sa v oblasti severozápadnej Sýrie etablovali Benátčania, ktorých príchod sa datuje na začiatok 14. storočia. Následne mali roku 1568 prísť Francúzi a, o približne pätnásť rokov

100 MASTERS, B., *Competing for Aleppo's Souls: The Roman Catholic and Protestant Missionary in the Ottoman Period*, *Archeology and History in Lebanon*, 2005.

101 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 37.

102 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 37.

103 Ottoman Empire, *Country Studies*, dátum neuvedený.

neskôr, Angličania a Holanďania. Tento údaj je významný z toho dôvodu, že príslušníci týchto národov boli kresťania, ktorých primárny záujem spočíval v rozšírení svojich obchodných stykov.¹⁰⁴ Avšak, s cieľom rozšíriť svoj vplyv na Blízkom východe sa Francúzom a Britom podarilo uzavrieť s Osmanmi takzvané kapitulácie, ktorých obsah zahŕňal obchodnú činnosť a právo európskych mocností ochraňovať svojich úradníkov, ako aj kresťanov.¹⁰⁵ V praxi to znamenalo, že Francúzsko malo ochraňovať katolíkov, Británia protestantov a Rusko pravoslávnych.¹⁰⁶ Význam týchto kapitulácií spočíval primárne v tom, že sýrski kresťania sa dostali do priameho kontaktu s európskym myslením, ktoré ich ovplyvnilo v ďalšom historickom vývoji. Súhrne teda možno povedať, že kresťania boli síce minoritou,¹⁰⁷ avšak v dôsledku protekcionizmu zo strany európskych štátov sa dostali do popredia ako skupina charakteristická vyššou mierou vzdelanosti a sociálneho postavenia.¹⁰⁸

Anglický konzul, pôsobiaci v Aleppe v polovici 19. storočia, vydal roku 1860 správu, ktorá popisuje ekonomicko-spoločenskú realitu mesta takto: „Pokým sú takmer všetci poľnohospodári moslimovia, výrobným obyvateľstvom sú kresťania.“¹⁰⁹ Jednou z príčin tohto javu možno považovať fakt, že európski obchodníci a konzuli preferovali svojich náboženských súkmeňovcov pred moslimským obyvateľstvom. Dokonca v rámci týchto preferencií došlo k rozlišovaniu medzi katolíkami, ktorí boli viac cenení ako príslušníci iných kresťanských denominácií.¹¹⁰ V závere možno súdiť, že byť katolíkom v Aleppe bolo ekonomicky výhodné. Avšak v kontexte spoločenskom bolo konvertovanie, a tak následné opustenie svojej komunity, považované za výraz provokácie, ktorý

104 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 38.

105 ANGELL, J., *The Turkish Capitulations*.

106 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 26.

107 SHAW, S., *The Ottoman Census System and Population, 1831-1914*.

108 Príkladom je vznik vzdelávacích inštitúcií:

ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 29.

109 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 38.

110 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 38.

nepobúrili len rodinu daného konvertitu, ale aj osmanské autority. Tie boli totiž pripravené a ochotné proti takejto opovážlivosti zakročiť. Už zmienený mních nám svojím výrokom približuje obdobné situácie z polovice 17. storočia nasledovne: „*Ak sa niekto zo sektárov či schizmatikov stane katolíkom, stratí všetok svoj majetok a v uskutočnení tohto trestu sú Turci najvytrvavejší.*“¹¹¹ Turci mali vnímať misionárov a konvertitov ako tých, ktorých cieľom je opätovne kristianizovať Blízky východ. Táto obava sa postupom času ukázala ako reálna, nakoľko vplyvom kapitulácií a postupným úpadkom Osmanskej ríše v 17. a 18. storočí, sa vplyv európskych mocností čoraz viac prebúdza.

Sýria bola medzi rokmi 1516 a 1831 pod nadvládou Osmanov. Zmena v politike nastala až za vlády syna Muhammada Alího - Ibrahima, ktorý vládol v Sýrii od roku 1831 do 1840.¹¹² Avšak po tomto roku dokázali Osmani kontrolovať územie Sýrie až do obdobia prvej svetovej vojny.¹¹³ Dopad opätovného prevzatia moci spočíval v tom, že Aleppo začalo ekonomicky prekvitať. Avšak problémom bol nerovnomerný rast životného štandardu medzi obyvateľmi mesta. Príjem obchodníkov, ktorí boli v tejto dobe poväčšine kresťania a židia, podporovaní Francúzmi, narastal. K tomuto sa navyše pridalo aj rozšírenie práv kresťanov vo forme stavby nových kostolov.¹¹⁴ V dôsledku narastajúcej chudoby medzi moslimským obyvateľstvom, zmiešanej so strachom zo straty svojej pozície v meste, prišlo roku 1850 v Aleppe k vzbuře proti kresťanom.¹¹⁵ Výsledkom mala byť smrť niekoľkých desiatok kresťanov, zničenie asi šiestich kostolov a okolo 600 domov. Záverom však možno povedať, že vzbuřa bola vďaka spolupráci moslimských duchovných a politikov mesta upokojená.¹¹⁶

Koniec 19. a počiatok 20. storočia je obdobím arabskej kultúrnej obrody, tzv. an-Nahdy, v ktorej kresťania zohrali významnú rolu, a to z niekoľkých dôvodov. Jedným z nich je fakt, že v tomto období zažívala Osmanská ríša hlbokú krízu,

111 JOSEPH, J., *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*, str. 38.

112 Aleppo: capital of Islamic culture for the year 2006, *ISESCO*, dátum neuvedený.

113 Aleppo: capital of Islamic culture for the year 2006, *ISESCO*, dátum neuvedený.

114 MASTERS, B., Aleppo: The Ottoman Empire's Caravan City, str. 69.

115 Aleppo, *Encyclopaedia Britannica*, 24.2.2016.

116 MASTERS, B., Aleppo: The Ottoman Empire's Caravan City, str. 70.

ktorú sa snažila zachrániť prostredníctvom reforiem.¹¹⁷ Tie však v podstate prispeli k zlepšeniu postavenia kresťanov. Vznik národných škôl či neislamských súdov prispel totiž k vytvoreniu spoločnosti, ktorá nebola postavená na špecifickom náboženstve. Táto „laizácia“ spoločnosti je významná preto, lebo vytvorila priestor pre aktivizáciu mnohých bez ohľadu na ich náboženskú príslušnosť.¹¹⁸ Libanonskí maroniti a sýrski kresťania, nachádzajúci sa na pomedzí európskeho vplyvu a islamsko-arabského kultúrneho prostredia, prispeli k rozvoju kultúry a vedy, napríklad skrze zakladanie časopisov. Príkladom je katolík z Aleppa, Francis Maraš, ktorý mal vo svojich dielach bojovať proti osmanskej neslobode.¹¹⁹ Výsledkom tejto angažovanosti kresťanov bola taktiež ich participácia v hnutiach šíriacich myšlienky panarabizmu, nacionalizmu, ako aj v ľavicových sférach. Táto aktivita sa prejavila napríklad v osobe Mišela Aflaka, ktorému sa budeme venovať neskôr v inej časti práce.¹²⁰

3.2. Francúzsky mandát

Obdobiu Osmanskej ríše dala definitívny koniec prvá svetová vojna, vďaka ktorej sa Britom a Francúzom naskytila príležitosť rozdeliť si sféry vplyvu v oblasti Syropalestíny. Existencia Arabského sýrskeho kráľovstva (1918-1920) na čele s kráľom Fajsalom, významne podporovaným preživšími kresťanmi arménskej genocídy,¹²¹ bola po dvoch rokoch ukončená. Sýria sa tak podľa Sykes-Picotovej dohody z roku 1916 stala sférou vplyvu Francúzska.¹²² V tomto období tak prirodzene prišlo k nárastu nacionalizmu zo strany tých, ktorí podporovali kráľa Fajsala a nezávislosť. Otvorený odpor mali klásť primárne politicky ladené spolky, ako aj príslušníci armády či širšia populácia v Damasku a Aleppe. Napriek tomu, že mnohí vstup francúzskych vojsk do Damasku vnímali ako snahu o potlačenie

117 Arabic Literary Renaissance, *Encyclopaedia Britannica*, 17.9.2015.

118 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situácie cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 33.

119 Francis Marrash, *Project Gutenberg Self-Publishing Press*, dátum neuvedený.

120 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situácie cirkví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 35.

121 Dôvod, prečo arabskí kresťania podporovali kráľa Fajsala, bol pomerne logický. Po udalosti genocídy, spáchanej na primárne arménskych a iných kresťanoch, sa mnohí kresťania priklonili k myšlienkam arabského nacionalizmu s cieľom zničiť Osmanskú ríšu.

BETTS, R. B., *Christians in the Arab East*, str. 30.

122 French Mandate, *Chronicle of the Middle East and North Africa*, 29.6. 2012.

arabskej identity a nacionalizmu,¹²³ aleppskí kresťania mali podľa známych informácií buď to zachovávať neutralitu, alebo preferovať francúzsky mandát.¹²⁴

Teoretickým cieľom francúzskej mandátnej správy, potvrdenej na konferencii v San Reme (1920), malo byť poskytnutie „*administratívnej rady a podpory*“ ľudu, ktorý si čoskoro oficiálne prevezme moc do vlastných rúk. Avšak realita ukázala, že Francúzi vnímali Sýriu vo svojom imperialistickom kontexte. Dôkazom toho bolo napríklad nespĺnenie základnej požiadavky, ktorú udelila Spoločnosť národov Francúzsku pri predávaní mandátu. Francúzska správa totiž nedosiahla vytvorenie sýrskej ústavy do troch rokov od začiatku mandátu. Za reálny cieľ Francúzov v Sýrii možno považovať ich ekonomický záujem v podobe dovozu bavlny či strategický záujem vo forme výhodnej polohy na Blízkom východe, ktorý bol podporený myšlienkou protekcionizmu kresťanov.¹²⁵

V dôsledku religióznej a etnickej heterogénnosti obyvateľstva Veľkej Sýrie rozdelilo Francúzsko svoje územie na šesť štátov podľa náboženskej príslušnosti. Oblasť Sýrie, ako ju poznáme dnes, mala byť teda rozdelená na územie štátu alavitov, Aleppa, Damasku a oblasti Džabal ad-Drúz na juhu krajiny.¹²⁶ Dôvodom tohto kroku mala byť obava z nárastu arabského nacionalizmu, ktorý mal byť primárne rozšírený medzi moslimami a ktorý predstavoval pre mandát hrozbu.¹²⁷ Počas tohto obdobia tak došlo k opätovnému uprednostňovaniu kresťanov pred moslimami, ktorí sa totiž javili ako lojálnejší partneri. Spomedzi kresťanov však francúzsky mandát podporoval katolíkov. Ako uvádza zdroj v knihe Palestínska cirkev dnes: „*Francúzi podporovali katolícke školy a inštitúcie, avšak nie pravoslávne... Vo vláde bolo taktiež veľa kresťanov, ale len jedno percento z nich tvorili pravoslávni.*“¹²⁸

123 FILDIS, A.T., The Troubles in Syria: Spawned by French Divide and Rule, *Middle East Policy Council*, 2011.

124 MASTERS, B., Aleppo: The Ottoman Empire's Caravan City, str. 78.

125 FILDIS, A.T., The Troubles in Syria: Spawned by French Divide and Rule, *Middle East Policy Council*, 2011.

126 French Mandate, *Chronicle of the Middle East and North Africa*, 29.6. 2012.

127 WESSELS, A., *Arab and Christian?: Christians in the Middle East*, str. 35.

128 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestínska cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace církví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 40.

Francúzska mandátna správa v Sýrii sa počas svojho obdobia vlády musela vysporiadať s viacerými problémami. Okrem už spomínaného nárastu arabského nacionalizmu a zachovania koloniálnych záujmov, bolo nutné riešiť otázku novopríchodzích arménskej genocídy, v súvislosti s ktorou zohrávalo práve Aleppo dôležitú rolu.¹²⁹ Arménska genocída sa Osmanmi oficiálne začala 24. apríla 1915, avšak predchádzalo jej množstvo ďalších pogrom.¹³⁰ Tie sa však netýkali len arménskych kresťanov, ale aj príslušníkov Cirkvi východu, sýrskych pravoslávnych či dokonca maronitov, o ktorých vraždení sa v našich zemepisných šírkach veľa nehovorí.¹³¹

Genocída sa uskutočnila v období prvej svetovej vojny z viacerých dôvodov. Jedným z nich bol narastajúci turecký nacionalizmus, ktorý nepočítal s inými etnickými skupinami vrámci svojej ríše. Ďalej boli Arméni obvinení za kolaboráciu s nepriateľmi Osmanov - Rusmi. V dôsledku toho tak, medzi rokmi 1915 až 1918, došlo k vyvražďovaniu arménskej a inej kresťanskej populácie. Po roku 1918 sa však tento proces skončil, nakoľko nastal rozpad Osmanskej ríše a pád mladoturkov.¹³² Po tomto období tak nastala druhá fáza nevráživosti, a to vo forme násilného odsunu kresťanov do oblasti dnešného Aleppa, ktoré sa stalo súčasťou francúzskeho mandátu.¹³³ Hoci väčšina historických prameňov popisuje túto tragickú udalosť v súvislosti s arménskou populáciou, niektoré zdroje hovoria aj o sýrskych pravoslávnych. Tí boli popisovaní ako „zdecimovaná a vyhľadávaná komunita“, z ktorej sa v priebehu niekoľkých desaťročí stala urbanizovaná, ekonomicky aktívna a vzdelaná zložka sýrskej spoločnosti.¹³⁴

Ako bolo už spomenuté, Aleppo zohrávalo v kontexte arménskej genocídy dôležitú úlohu. Predpokladá sa, že v Sýrii bolo okolo roku 1925 usadených

129 ALTUG, S., *Sectarianism in the Syrian Jazira: community, land and violence in the memories of World War I and the French mandate (1915- 1939)*, *Utrecht University Repository*, 21.6.2011.

130 *Armenian Genocide*, *United Human Rights Council*, dátum neuvedený.

131 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 29.

132 Trvanie arménskej genocídy sa datuje medzi roky 1915-1923, pričom ale niektoré zdroje toto obdobie delia na: 1915-1918 (kedy došlo k vyvražďovaniu) a 1918-1923 (vysídľovanie).

SUNY, R.G.; GÖÇEK, F.M., *Discussing Genocide: Contextualizing the Armenian Experience in the Ottoman Empire*, *The Journal of the International Institute*, 2002.

133 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 128.

134 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 46.

približne 100.000 arménskych utečencov, pričom Aleppo a jeho bezprostredné okolie malo prijať približne 75.000 Arménov a iných kresťanov.¹³⁵ Obdobie okolo rokov 1924 a 1925 malo byť, podľa niektorých zdrojov, fázou významného posilnenia Sýrskej pravoslávnej komunity v Aleppe. Časť obyvateľstva mesta Urfa (dnes vo východnom Turecku), ktorá prežila obdobie genocídy, si v ňom postavila významný Kostol sv. Juraja Mučeníka.¹³⁶ Zmienky z daného obdobia vypovedajú o tom, že moslimská časť Aleppa sa príliš netešila zvýšenej imigrácii týchto kresťanov. Tí totiž nehovorili arabsky a spočiatku neprejavovali záujem o veci tak dôležité ako bola nezávislosť krajiny. Napriek tomu sa však novopríchodzím dostalo pomoci a solidarity od rôznych komunit. Príkladom je udelenie sýrskeho občianstva či uznanie týchto cirkevných tradícií za oficiálne denominácie Sýrie. Francúzi taktiež výrazne podporovali usadenie nových kresťanov do strategických miest. Takýmito miestami boli moslimské centrá nacionalizmu ako Aleppo, Homs či Damask. Prítomnosťou kresťanov v nich si Francúzi dokázali vytvoriť akúsi mocenskú rovnováhu, keďže boli presvedčení, že kresťania budú podporovať ich vládu. Ďalšou dôležitou lokalitou osídľovania mali byť tie oblasti, medzi nimi napríklad al-Džazíra, v ktorých sa predpokladal výskyt ropy.¹³⁷

Zdroje taktiež hovoria o prenasledovaných arménskych a sýrskych pravoslávnych v Aleppe ako o zúbožených a chudobných ľuďoch, ktorí sa poväčšine usídľovali na okraji mesta. Avšak, tu je potrebné zmieniť, že v priebehu jednej generácie sa arménski kresťania stali strednou triedou, za čo vďaka „*ich angažovanosti v rôznych druhoch obchodu, vzdelávaní, medicíne, alebo aj v tradičnejších povolaniach ako bola výroba kobercov či šperkov.*“¹³⁸ Pôvodní aleppskí kresťania však v prvých rokoch vnímali svojich arménskych spolubratov dvojako. Na jednej strane mali obdivovať ich manuálnu zručnosť a aktivitu vo veciach zakladania rôznych spolkov, no na strane druhej ich považovali

135 ALTUG, S., Sectarianism in the Syrian Jazira: community, land and violence in the memories of World War I and the French mandate (1915- 1939), *Utrecht University Repository*, 21.6.2011.

136 Vid' prílohu č. 8a.

BROCK, S., *The Syrian Orthodox Church in the modern Middle East*, str. 22.

137 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 95.

138 BULGHADARYAN, N.; SINDELAR, D., Aleppo No Longer A Safe Haven For Syrian-Born Armenians, *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 26.8. 2012.

za uzavretú skupinu, ktorá uzatvárala sobášne len medzi sebou navzájom.¹³⁹

V súvislosti s arménskymi kresťanmi je však nutné zmieniť, že ich prítomnosť v Aleppe siahala už do obdobia prvého storočia pred našim letopočtom. Prvé významnejšie komunity však začali Arméni vytvárať až v stredoveku,¹⁴⁰ príkladom čoho je Katedrála štyridsiatich mučeníkov¹⁴¹ z 15. storočia. Najväčší spoločenský význam však nadobudli arménski kresťania až po udalostiach genocídy.¹⁴²

3.3. Od nezávislej Sýrie k Spojenej arabskej republike

Po skončení francúzskeho mandátu roku 1946 došlo k formovaniu nového – nezávislého – štátu Sýrie, ktorého prvé roky boli charakteristické revoltami. Novovznikajúci štát a jeho vláda musela zápasiť s heterogénnosťou širšieho formátu. Okrem budovania ekonomiky a administratívneho aparátu sa musel štát vysporiadať nielen so sociálnymi nerovnosťami, ktoré boli stelesnené rozdielmi medzi bohatšími mešťanmi, roľníkmi či nomádmi,¹⁴³ ale aj s problémami náboženskej rôznorodosti.¹⁴⁴ Podľa odhadov, ktoré sú však často zavádzajúce, mali kresťania v tomto období tvoriť približne 14% obyvateľstva Sýrie.¹⁴⁵ V dôsledku takejto koncentrácie kresťanov, ich kultúrnym spätím so Západom, ako aj získaním nezávislosti, sa tejto menšine otvorili dvere k participácii v kultúrnom, ekonomickom i politickom živote. Táto aktivita však neplatila pre členov všetkých cirkví rovnako, ako uvidíme neskôr v prípade arménskych kresťanov.¹⁴⁶

139 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 128.

140 Zdroje hovoria o významnejšom výskyte arménskych kresťanov už v 11. storočí.

FADEL, L., *Syrian-Armenians Refuse to Back Down to Al-Qaeda and Sectarian Rebels in Aleppo*, *AMN*, 13.9.2015.

141 Vid' prílohu č. 8b.

142 FADEL, L., *Syrian-Armenians Refuse to Back Down to Al-Qaeda and Sectarian Rebels in Aleppo*, *AMN*, 13.9.2015.

143 Bezprostredne po získaní nezávislosti začala ekonomika Sýrie narastať. Dôvodom rastu však spočiatku neboli opatrenia vlády, ale investície zo strany súkromného sektora do poľnohospodárstva a priemyslu. Takto došlo k zisku, ktorý však nebol rovnomerný všade a pre všetkých. Výsledkom boli teda priepastné ekonomické rozdiely medzi ľuďmi v mestách a na vidieku. Tento ekonomicko-spoločenský faktor sa plne prejavil v 50.-tych rokoch, kedy narástla podpora politických strán snažiacich sa o to, aby ekonomika krajiny podliehala vláde. Tu teda možno hovoriť o závanoch socialistických myšlienok.

Role of Government in the Economy, *Country Studies*, dátum neuvedený.

144 COMMINS, D., *Syria: The French Mandate*, *Encyclopaedia Britannica*, 12.4.2015.

145 Vid' prílohu č.1.

146 QOMI, I., *Syrian Christians: Percentage, Population, Nationalities, and Denominations*, *Ishtar Broadcasting Corporation*, 13.8.2012.

Získaním nezávislosti došlo v oblasti politiky k diskusii o tom, ako budú kresťania v parlamente reprezentovaní: či bude mať každá kresťanská denominácia vlastného vyslanca, alebo či budú mať všetci kresťania len jedného reprezentanta. Výsledkom bol nakoniec prvý zmienený scenár, ktorý v praxi znamenal, že roku 1947 pozostával sýrsky parlament zo 116 moslimov, 18 kresťanov (z toho mali arménski a sýrski pravoslávni každý po dvoch reprezentantoch) a jedného žida.¹⁴⁷ Hovoriť teda, že kresťania nemali možnosť zúčastňovať sa politického života v období po nezávislosti, by bolo nesprávne a mätúce. Jedným z príkladov politickej aktivity niektorých kresťanov je Sa'id Ishák, sýrsky pravoslávny kresťan. Ten sa stal roku 1951 predsedom sýrskeho parlamentu a neskôr pravdepodobne jediným kresťanským prezidentom v histórii krajiny, i keď len na 24 hodín.¹⁴⁸ Ďalšou asi najvýznamnejšou kresťanskou osobnosťou tejto doby bol Fáris al-Chúrí, grécky pravoslávny, ktorý sa stal dvakrát predsedom vlády (roku 1945 a 1954).¹⁴⁹ Ako možno vidieť, kresťania mali v politike zastúpenie. Avšak niektoré zdroje naznačujú, že postupom času sa významné ministerstvá, ako napríklad ministerstvo obrany či zahraničných vecí, dostávali do rúk moslimskej časti politikov, pričom kresťania mali mať pod správou ministerstvo zdravotníctva, školstva či poľnohospodárstva.¹⁵⁰

Niektoré zdroje hovoria o období bezprostredne po 1946 ako o dobe, kedy mal ekonomický život a aktivita kresťanov v ňom prosperovať. Kresťania mali vtedy vlastniť asi tri štvrtiny podnikov a tešiť sa rozsiahlym majetkom v podobe pôdy.¹⁵¹ Taktiež mala byť táto náboženská zložka populácie aktívna v oblasti obchodu či bankovníctva.¹⁵² Dôvody pre tento jav môžu byť mnohoraké. Tento, pre kresťanov, výhodný stav bol možno ešte stále pozostatkom ich živých obchodných kontaktov

147 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.

148 Sa'id Ishák, *Syrian Leaders*, dátum neuvedený.

QOMI, I., Syrian Christians: Percentage, Population, Nationalities, and Denominations, *Ishtar Broadcasting Corporation*, 13.8.2012.

149 ŠLAJEROVÁ, M., *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace církví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*, str. 40.

150 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.

151 QOMI, I., Syrian Christians: Percentage, Population, Nationalities, and Denominations, *Ishtar Broadcasting Corporation*, 13.8.2012.

152 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 99.

so Západom a protekcionizmom Francúzska, ako aj už spomenutou ekonomickou aktivitou arménskych kresťanov.

Arménski kresťania v Sýrii museli v 40. a 50. rokoch čeliť v oblasti politiky komplikáciám. Na jednej strane bolo toto obdobie pre arménskych kresťanov charakteristické vytváraním vlastných politických strán, ktorých cieľom bolo zasadzovanie sa za práva tejto komunity.¹⁵³ Arménski kresťania sa teda snažili o akúsi politickú aktivitu. Problémy však tkveli v tom, že arménska politická scéna v Sýrii bola odlišná od sýrskej politickej scény, a to primárne v spoločenskom postavení a ideológii. Arménski kresťania síce mali rozvinuté obchodné styky, avšak nepatrili medzi vplyvnú, poväčšine sunnitskú, oligarchiu Sýrie. Čo sa týka ideologických rozdielov, tak koncom 40. a v 50. rokoch sa v Sýrii objavili silné socialisticky a panarabsky ladené myšlienky stelesnené stranou Ba'as. Tie však arménskych kresťanov nezaujímal, resp. neboli pre nich tak kľúčové ako záujmy vlastnej komunity. Výsledok tejto komplikovanej pozície bol ten, že arménski kresťania obratne spolupracovali s väčšinovými politickými stranami. Prostredníctvom tejto spolupráce sa tak dokázali aspoň čiastočne zasadzovať za práva svojej komunity.¹⁵⁴ Arménski kresťanskí politici sa síce snažili o ochranu a lepší život pre svojich súkmeňovcov, no stále si uvedomovali svoju závislosť na sýrskom politickom systéme. Z tohto dôvodu lojalita arménskych kresťanov voči režimu pretrvávala.

V súvislosti so sýrskymi pravoslávnyimi kresťanmi v Sýrii nemožno v tejto dobe hovoriť o vytváraní významnejších politických platforiem, a to hlavne z dvoch dôvodov. Členovia Sýrskej pravoslávnej cirkvi fungovali skôr na rovine náboženskej ako národnostno-náboženskej (ako to bolo u arménskych kresťanov). Druhým dôvodom je to, že sýrski pravoslávni boli geograficky rozptýlení po celej krajine, čo znemožňovalo vytváranie lokálnych politických celkov.¹⁵⁵

153 MIGLIORINO, N., *(Re)constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis*, str. 127.

154 MIGLIORINO, N., 'Kulna Suriyyin'? The Armenian community and the State in contemporary Syria, *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, december 2006.

155 Arménski kresťania sa mali sústreďovať do Aleppa a jeho okolia, čo im umožnilo združovať sa a vytvárať minimálne lokálne politicko-spoločenské spolky, čo je rozdiel oproti členom Sýrskej pravoslávnej cirkvi.

Roku 1950 mala byť prijatá nová sýrska ústava,¹⁵⁶ ktorá spočiatku islam predstavila ako štátne náboženstvo, voči čomu sa kresťania ostro vyhradili. V tomto období došlo, okrem mnohých demonštrácií v Aleppe či Damasku, k zvolaniu memoranda, ktoré volalo po odstránení tejto formulky. Výsledkom bolo teda prijatie ústavy, ktorá neuvádzala islam ako štátne náboženstvo, no definovala, že prezident krajiny musí byť moslim a že islam je jeden zo základných zdrojov legislatívy.¹⁵⁷

Päťdesiate roky 20. storočia boli pre kresťanov v Sýrii charakteristické obavami z možného nárastu islamizmu, čo sa prejavilo v masívnej emigrácii do Libanonu či Európy.¹⁵⁸ Arménske a sýrske pravoslávne vzdelávacie inštitúcie museli prijať štátne sylaby, ktoré zdôrazňovali jednu – arabskú – národnú identitu.¹⁵⁹ Nesympatie kresťanov voči týmto reštrikciám tak prirodzene zvyšovali náboženské napätie v krajine. Niektorí analytici sa preto domnievajú, že práve s cieľom aspoň čiastočného upokojenia tejto situácie, bol v 50. rokoch zvolený za predsedu vlády už zmienený pravoslávny kresťan, Fáris al-Churí.¹⁶⁰

Všetky už popísané udalosti, teda hlavne masívna emigrácia a reformy školstva, sa v 40. a 50. rokoch prejavili aj v Aleppe. Zmienka z obdobia tesne po nezávislosti ukazuje, že kresťania koncom 40. rokov tvorili asi 38% obyvateľstva Aleppa, čo sa prejavilo aj v zastúpení v mestskej rade, v ktorej z 12 členov boli 5 kresťania.¹⁶¹ Zaujímavosťou takiež je, že Aleppo bolo v 40. rokoch 20. storočia akýmsi hlavným mestom arménskej diaspóry, čoho výsledkom je intenzívny rozvoj arménskej kresťanskej literatúry či novín.¹⁶²

Informácia získaná na základe rozhovoru s res. B, dňa 7.1.2016.

156 Sýrska ústava z roku 1950 bola platná len jeden rok (do prevratu roku 1951). Neskôr vstúpila do platnosti medzi rokmi 1954 a 1958. Po páde Spojenej arabskej republiky (1961) sa jej platnosť znovuobnovila až do nástupu strany Ba'as k moci.

INSTITUTION FOR DEMOCRACY AND ELECTORAL ASSISTANCE, Constitutional history of Syria, *Constitutionnet*, dátum neuvedený.

157 MIGLIORINO, N., *(Re)constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis*, str. 110.

158 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. C, dňa 11.4.2016.

159 MIGLIORINO, N., 'Kulna Suriyyin'? The Armenian community and the State in contemporary Syria, *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, december 2006.

160 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.

161 EHSANI, The Declining Number of Christians in Aleppo, Syria, *Syria Comment*, 18.2.2012.

162 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule

Ďalšou fázou v dejinách Sýrie je obdobie vzniku Spojenej arabskej republiky (1958-1961), ktorý mal byť výsledkom veľkého panarabského projektu medzi Egyptom a Sýriou. Podľa známych dokumentov mala Spojená arabská republika predstavovať približne 28 mil. obyvateľov, z čoho mali kresťania tvoriť asi 3,5 mil.¹⁶³ Toto číslo však zahŕňa primárne koptov v Egypte a viaceré kresťanské cirkvi v Sýrii. Vytvorením tejto únie došlo k zániku reprezentácie v parlamente na základe náboženstva, čím sa začala náboženská diskriminácia.¹⁶⁴ Kresťania mali byť počas tohto obdobia zbavení svojich miest v armáde.¹⁶⁵ Taktiež sa uvádza, že počas Spojenej arabskej republiky politicky najviac utrpeli práve Arméni, keďže v tomto období boli zakázané všetky politické strany. To pre arménskych kresťanov znamenalo stratu svojho politického orgánu.¹⁶⁶

Perzekúcia či znárodňovanie boli prvky prítomné v tejto dobe a rovnako sa dotkli tak arménskych, sýrskych pravoslávnych, ako aj iných kresťanov v Aleppe. Niektoré zdroje naznačujú, že kresťania mali byť podrobení perzekúcii. Príkladom je incident, kedy mali sunnitskí extrémisti napísať na domy arménskych kresťanov výhražné správy.¹⁶⁷ Zdroje taktiež uvádzajú, že sýrski (i egyptskí) kresťania posielali vláde žiadosti o ochranu a sťažnosti proti nespravodlivému zaobchádzaniu.¹⁶⁸ Niektorí obyvatelia Aleppa sa vyjadrili, že rétorika panarabizmu absolútne ignorovala individualitu Sýrie ako heterogénnej krajiny. Jeden z opýtaných respondentov sa takiež vyjadril, že si pamätá, ako sa jeho mládežnícka skupina, podobne ako aj samotné bohoslužby konali v utajení v súkromných bytoch.¹⁶⁹ Bežnou praxou taktiež bolo, že kresťanské školy i intelektuálne spolky boli podrobované policajným inšpekciám, s cieľom nájdenia dôkazov

until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.
163 CORRESPONDENT, Christianity in the United Arab Republic.
164 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.
165 BARBER, M., They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State, str. 453.
166 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.
167 BARBER, M., They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State, str. 454.
168 CORRESPONDENT, Christianity in the United Arab Republic.
169 Informácia získaná na základe korešpondencie s resp. C, dňa 11.4.2016.

usvedčujúcich ich zo spolupráce so Západom.¹⁷⁰

Okrem už uvedenej náboženskej perzekúcie utrpeli kresťania aj ekonomicky. Po nezávislosti bola táto skupina populácie výrazne ekonomicky aktívna v oblasti bankovníctva či obchodu. Nakoľko sa však nástupom Spojenej arabskej republiky Sýria otočila smerom k socializmu, stratili kresťanskí obchodníci svoje dovtedajšie zisky.¹⁷¹ Z tohto dôvodu prišlo k ďalšej emigrácii do Libanonu či Európy.¹⁷² Tu je dôležité zmieniť, že oficiálne vládne prognózy z obdobia 60. rokov predpokladali nárast kresťanskej populácie. Pri sčítaní ľudu roku 1960 sa však ukázal pokles populácie o 560.000, čo vládne údaje neukázali.¹⁷³ V konečnom dôsledku možno tvrdiť, že vplyvom náboženského tlaku a straty zisku z obchodu došlo k tomu, že kresťania privítali nástup strany Ba'as ako novú nádej pre budúcnosť.¹⁷⁴

3.4. Nástup strany Ba'as

Ďalšou významnou kapitolou dejín Sýrie je jej politická formácia od nástupu strany Ba'as. Arabská socialistická strana Ba'as bola pôvodne založená v Damasku roku 1943. Za oficiálny sa však uvádza rok 1947, kedy došlo k prijatiu straníckej ústavy.¹⁷⁵ Objektívnymi Ba'asistov bol boj proti kolonializmu a imperializmu, ako aj odstránenie spoločenských rozdielov. Dôraz bol pritom kladený na jednotný arabský národ bez rozdielu náboženstva.¹⁷⁶ Samotný fakt, že jeden zo zakladateľov strany, Mišel Aflak, bol grécky pravoslávny kresťan, ponúka náhľad na charakter tejto politickej entity.¹⁷⁷ Aflak napríklad vnímal proroka Muhammada ako zakladateľa arabského národa a islam ako odpoveď na potreby Arabov v danej dobe. Táto perspektíva na islam, ako aj myšlienky „jednoty, slobody, socializmu“

170 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

171 Arménski kresťania mali vlastné obchody so spracovaním zlata, striebra či iných kovov. Táto tradícia podnikania začala pravdepodobne už pri ich príchode do Aleppa, kedy si v dôsledku neznalosti arabčiny otvárali vlastné maloobchody.

Informácia získaná na základe korešpondencie s resp. C, dňa 11.4.2016.

172 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 99.

173 BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 99.

174 BARBER, M., They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State, str. 456.

175 Ba'th Party, *Encyclopaedia Britannica*, 2.9.2015.

176 LANGLEY, J., Politics and Religion in Iraq and Syria: What is the Ba'ath Party?, *Global Research*, 16.1.2013.

177 McCALLUM, F., Christian Political Participation in the Arab World, *CORE*, dátum neuvedený.

sa preto, v etnicky a nábožensky heterogénnej Sýrii, dostali rýchlo k slovu. To sa plne prejavilo nástupom strany Ba'as k moci roku 1963. Ako možno vidieť v Aflakovom prípade, v dôsledku tejto sekulárnej ideológie mali kresťania možnosť participovať v rozvoji arabského nacionalizmu.¹⁷⁸

Po skúsenosti s ekonomickými stratami zo Spojenej arabskej republiky sa spočiatku kresťanské skupiny tešili príchodu novej - Ba'asistickej - ideológie, ktorá by ich vymanila z pozície druhotriednych občanov.¹⁷⁹ Ba'asisti totiž sľubovali socializmus, ktorý prezentovali ako spravodlivý systém pre všetkých, hlavne marginalizovaných.¹⁸⁰ Ideológia teda mala ponúknuť rovnaké podmienky pre všetkých obyvateľov Sýrie, ktorí boli vnímaní ako Arabi, a nie ako moslimovia či kresťania. Islam bol v dôsledku sekularizmu skôr vnímaný ako kultúrny, nie náboženský, prvok arabského národa.¹⁸¹

Ideológia Ba'asistov sa však neskôr voči kresťanom neprejavila pozitívne. V šesťdesiatych rokoch sa začali kresťanské inštitúcie znárodňovať. V dôsledku toho tak kresťanská komunita výrazne utrpela. Kresťanské školy totiž dovedy vykazovali oveľa väčšiu kvalitu vzdelávania ako verejné školstvo.¹⁸² Školy slúžili ako prostriedok k zachovaniu tradície danej cirkvi, ako to bolo napríklad u arménskych kresťanov pri výuke arménskeho jazyka.¹⁸³ Všetky školy, spolky, vzdelávacie inštitúcie dovedy patriace pod Arménsku apoštolskú alebo Sýrsku pravoslávnu cirkev sa dostali do područia štátu. V dôsledku tejto udalosti boli napríklad školy arménskeho názvu premenované na arabské.¹⁸⁴ Najväčší rozkol medzi vládou a kresťanskými komunitami v Sýrii nastal okolo roku 1967, kedy došlo k najintenzívnejšiemu znárodňovaniu, cieľom ktorého bolo zavedenie štátnej ideológie do školských lavíc.¹⁸⁵ Takisto nástupom strany Ba'as stratili pravoslávni

178 McCALLUM, F., Christian Political Participation in the Arab World, *CORE*, dátum neuvedený.

179 FILDIS, A.T., Roots of Alawi-Sunni Rivalry in Syria, *Middle East Policy Council*, 2012.

180 FILDIS, A.T., Roots of Alawi-Sunni Rivalry in Syria, *Middle East Policy Council*, 2012.

181 World Directory Of Minorities and Indigenous Peoples – Syria, *Refworld*, október 2011.

182 BECK, M.; COLLET, L., On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority, *Konrad Adenauer Stiftung*, december 2010.

183 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

184 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

185 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for*

kresťania celkovo svoju reprezentáciu v politike, čím sa ich aktivita obmedzila len na kultúrnu a náboženskú sféru.¹⁸⁶ Všetky tieto vyššie uvedené udalosti sú aplikovateľné na pomery v Aleppe.¹⁸⁷

Napriek tomu, že je strana Ba'as pretrvávajúcou oficiálnou vládnu stranou v Sýrii, bolo by chybné tvrdiť, že jej postoj k minoritám je v súčasnosti rovnaký ako pred šesťdesiatimi rokmi. Samotný režim prešiel vývojom, ktorý sa mimoriadne prejavil v obratnej politike posledných rokov vlády Háfiza al-Asada a neskôr jeho syna Baššára al-Asada. Pozícia kresťanov za vlády prezidenta Háfiza bude viac priblížená v nasledujúcej časti.

3.5. Vláda Háfiza al-Asada

Nástup Háfiza al-Asada ako prezidenta Sýrie roku 1971 po tzv. hnutí nápravy predstavuje novú éru dejín Sýrie.¹⁸⁸ O tomto období možno hovoriť ako o prerode z tvrdej ruky režimu jednej strany ku kumulácii moci do rúk prezidenta, ktorý sa opieral o lojalitu armády a tajných zložiek.¹⁸⁹ Jeho nástupom sa zmenil vzťah medzi občanom a armádou na vzťah lojality zo strany armády voči prezidentovi.¹⁹⁰ V súvislosti s jeho zahraničnou politikou bol Háfiz al-Asad známy vojnovými akciami proti Izraelu. A naopak, utuženými vzťahmi so Sovietskym zväzom, s pomocou ktorého mohol intenzívne modernizovať a industrializovať krajinu.¹⁹¹

Ako už bolo spomenuté, o období vlády Háfiza al-Asada možno hovoriť ako o prerode z tvrdej ruky režimu na novú – pragmatickejšiu – rovinu.¹⁹² Tento prerod so sebou prináša otázku, prečo sa vlastne nový prezident tak intenzívne snažil o stabilizáciu či skôr legitimizáciu moci, keďže strana Ba'as vládla v krajine už od roku 1963. Jednou z odpovedí môže byť fakt, že cieľom Háfiza al-Asada

Middle Eastern Strategic Studies, 23.8.2012.
186 MIGLIORINO, N., *(Re)constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis*, str. 109.
187 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. C, dňa 11.4.2016.
188 BARMIN, Y., A Short History of Syria's Brutal First Family, *Policy.Mic*, 10.11.2013.
189 PARVAZ, D., The Assads: An Iron-Fisted Dynasty, *Aljazeera*, 18.12.2012.
Syria: Country Study Guide, str. 71.
190 DIYAB, H., All in the family: Building the Assad dynasty in Syria, *Al Arabiya*, 28.11.2014.
191 MacFARQUHAR, N., Hafez al-Assad, Who Turned Syria Into a Power in the Middle East, Dies at 69, *The New York Times*, 11.6.2000.
192 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

nebolo vládnúť ako dovtedajší prezidenti pod rúškom jednej strany. Cieľom bolo vytvoriť štát, v ktorom by dominovala moc prezidenta podporená armádou a policajnými zložkami.¹⁹³ Avšak prezident Háfiz al-Asad si taktiež uvedomoval, že na dosiahnutie trvajúcej stability potrebuje získať legitimitu. Tú by však nedosiahol len skrze oporu svojich alavitských súkmeňovcov. Z tohto teda vyplýva, že pre uchovanie moci si tak bolo potrebné nakloniť väčšinové (sunnitské), ako aj menšinové obyvateľstvo. To sa mu v konečnom dôsledku podarilo.¹⁹⁴

Článok 3 sýrskej ústavy definoval, že sýrskym prezidentom musí byť iba moslim.¹⁹⁵ Avšak paradox spočíva v tom, že alaviti boli oficiálne uznaní za šiítskych moslimov až o rok neskôr fatwou Músu as-Sadra, čiže roku 1974. Z tohto dôvodu niektoré zdroje uvádzajú, že v priebehu tohto jedného roka sa prezident Háfiz prezentoval ako pravoverný moslim. Návštevou sunnitských mešít si vyslúžil rešpekt sunnitských ulamá.¹⁹⁶ Ďalej si priazeň sunnitskej časti obyvateľstva vyslúžil tým, že jeho politika nebola taká antiislamská ako politika jeho predchodcov.¹⁹⁷ Oficiálnu rétoriku vlády Háfiza al-Asada možno ilustrovať v podobe sýrskej ústavy, prijatej roku 1973, ktorou sa stala Sýria „*sekulárnou socialistickou krajinou s islamom ako majoritným náboženstvom.*“¹⁹⁸ Krajina bola teda oficiálne sekulárna. Avšak dôležitá rola islamu v spoločnosti a politike sunnitom umožnila aktívne zapájanie sa do politického života. Ďalej sa vláde podarilo udržať si akúsi lojalitu (alebo skôr neutralitu) sunnitov vo forme naratívov, ktoré sú neustále prítomné v sýrskom vzdelávacom systéme dodnes. Ich ťažisko leží v prezentácii islamu ako majoritného náboženstva krajiny.¹⁹⁹ Týmito krokmi si teda dokázal prezident al-Asad obhájiť svoju pozíciu voči väčšinovému obyvateľstvu.

193 DIYAB, H., All in the family: Building the Assad dynasty in Syria, *Al Arabiya*, 28.11.2014.

194 al-Assad, Hafez, *Medea Institute*, dátum neuvedený.

195 Syria: Constitution (1973), Art. 3, Par. 1.

Syria: Constitution (1973), *ACE*, dátum neuvedený.

196 ZISSER, E., Hafiz al-Asad Discovers Islam, *The Middle East Forum*, marec 1999.

197 ZISSER, E., Hafiz al-Asad Discovers Islam, *The Middle East Forum*, marec 1999.

198 Syria: *Country Study Guide*, str. 71.

199 BARBER, M., They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State, str. 460.

Jeho legitimita však závisela aj od lojality menšín, medzi ktoré patrili aj kresťania. Režim Háfiza al-Asada sa vo vzťahu k minoritám nechal označovať ako „*ochranca menšín*“. Tento stav kresťanom vyhovoval, nakoľko sa báli nárastu islamizmu v krajine.²⁰⁰ Takto mali garantované náboženské slobody, čo v praxi znamenalo slobodné slávenie jednotlivých cirkevných sviatkov. Navyše, akékoľvek ofenzívne vyjadrenia na tému náboženstva boli právne postihované.²⁰¹

Rétorika vládneho režimu sa síce spočiatku javila pozitívne, avšak kresťania čoskoro pochopili, že všetky kroky, ktoré voči nim režim zaujal, boli podmienené dosiahnutím ich vlastných politických cieľov. Na to, aby si Háfiz al-Asad oficiálne zachoval nálepku „*sekulárneho vládcu*“, menoval niekoľkých kresťanov do politických funkcií. Príkladom bolo, že ku koncu jeho vlády boli piati zo siedmich prezidentských poradcov kresťania. Táto „*tradícia*“ sa neskôr objavuje aj za vlády Baššára al-Asada, o ktorej však budeme hovoriť neskôr.²⁰² Dôležité však je, že obdobie vlády prezidenta Háfiza je pre arménskych a sýrskych pravoslávnych kresťanov charakteristické poklesom ich reálnej politickej participácie. Okrem funkcií prezidentských poradcov a hovorcov, nezastávali kresťania nijako významné vládne pozície. A práve z dôvodu tohto vytlačenia z politického života začali arménski a sýrski pravoslávni kresťania intenzívnejšie pôsobiť v akademickej či kultúrnej sfére.²⁰³

Reakcia kresťanskej menšiny na vládu Háfiza al-Asada bola mnohoraká. Isté zdroje vypovedajú, že niektorí kresťania nesúhlasili so zaobchádzaním režimu. Vníмали ho totiž ako subjekt, ktorému nejde o ochranu minorít, ale o dosiahnutie moci.²⁰⁴ Postupom času však začali niektorí sýrski kresťania zachovávať buď to lojalitu alebo neutralitu voči vládnuceму režimu. Jedným z dôvodov bol nárast ich strachu z islamizmu v 80. rokoch, ktorý sa neskôr prejavil ako legitímny v súvislosti s povstaním Moslimského bratstva v meste Hamá roku 1982. Potlačenie povstania zvýšilo medzi kresťanmi popularitu voči režimu, ktorý sa

200 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

201 BARBER, M., They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State, str. 460.

202 CHANCY, G., Leave Syria Alone, *Orthodoxy Today*, dátum neuvedený.

203 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

204 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

zaraz javil ako ochranca sekularizmu pred islamským extrémizmom.²⁰⁵ Na druhej strane však niektoré zdroje uvádzajú, že cirkevné elity mali už od počiatku prijať režim Háfiza al-Asada kladne. Mnohí sa nazdávajú, že jedným z dôvodov bola práve garantovaná sloboda vo veciach praktizovania viery. Druhou príčinou ich podpory mal byť strach z perzekúcie, ktorej sa režim dopúšťal voči členom svojej opozície.²⁰⁶

V postoji voči arménskym a sýrskym kresťanom možno povedať viaceré. V oblasti politiky nemali arménske politické spektrá priestor na účinkovanie, preto museli fungovať tajne.²⁰⁷ Štát totiž za jediných legitímnych reprezentantov týchto cirkevných jednotiek považoval patriarchov a cirkevnú elitu.²⁰⁸ Arménske záujmy si však cestu do politiky našli. A to buď prostredníctvom týchto cirkevných predstaviteľov, alebo rozvíjaním vzťahov s vplyvnými členmi strany Ba'as, armády či polície. V konečnom dôsledku však žiadne oficiálne politické platformy neexistovali, no vďaka rozvoju kontaktov a svojmu ekonomicky vyššiemu postaveniu sa záujmy arménskych pravoslávnych kresťanov mohli aspoň sčasti realizovať.²⁰⁹

Už za vlády Háfiza al-Asada teda došlo k uzavretiu akejsi nepísanej dohody medzi kresťanmi všetkých denominácií a režimom, ktorého cieľ bol pomerne jednoduchý. Kresťania mohli praktizovať svoje náboženské rituály ako chceli, avšak pod podmienkou, že budú zachovávať lojalitu (alebo neutralitu) voči režimu.²¹⁰ V súvislosti s aleppskými arménskymi a sýrskymi orientálnymi kresťanmi možno povedať, že všetky vyššie zmienené javy boli aplikované aj na nich. Profesor Simon Payaslian²¹¹ zhrnul situáciu v Aleppe nasledovne:

205 BECK, M.; COLLET, L., On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority, *Konrad Adenauer Stiftung*, december 2010.

206 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

207 BULGHADARYAN, N.; SINDELAR, D., Aleppo No Longer A Safe Haven For Syrian-Born Armenians, *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 26.8. 2012.

208 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

209 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

210 MIGLIORINO, N., 'Kulna Suriyyin'? The Armenian community and the State in contemporary Syria, *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, december 2006.

211 Simon Payaslian je významným profesorom arménskej histórie na Bostonskej univerzite. Simon Payaslian, *Boston University*, dátum neuvedený.

„Arménska kresťanská komunita v Aleppe je jednoducho úzko spätá s asadovským režimom.“²¹² Ďalej sa napríklad aleppský metropolita Sýrskej pravoslávnej cirkvi vyjadril: „Kresťania sa v Sýrii majú lepšie ako inde na Blízkom východe. Vynímajúc Libanon, toto je jediná krajina v regióne, kde sa kresťania môžu skutočne cítiť rovní s moslimami. Ak by tu Sýria nebola, skončili by sme.“²¹³

To, čo znamenali náboženské slobody a ako sa staval režim k tejto popisovanej menšine, bude bližšie charakterizované v nasledujúcej kapitole. Zaobchádzania režimu s kresťanskou menšinou za vlády Háfiza a Baššára al-Asada sa veľmi nelíši.

4. Súčasná pozícia kresťanov v Sýrii so zameraním na Aleppo

Cieľom nasledujúcej kapitoly je popísať vládu súčasného prezidenta Baššára al-Asada vo vzťahu ku kresťanským menšinám, teda primárne pozíciu arménskych a sýrskych pravoslávnych v Sýrii. Druhú časť tejto kapitoly popisuje súčasnú situáciu vybraných cirkví v Aleppe a je založená na sekundárnych zdrojoch a na osobnej korešpondencii s aleppskými kresťanmi.

4.1. Vláda Baššára al-Asada

Keď po tridsiatich rokoch vlády prezident Háfiz al-Asad zomrel, sýrsky parlament okamžite pridal dodatok k ústave, znižujúci minimálny vek prezidentského kandidáta zo štyridsať na tridsaťštyri rokov, čím mohol Háfizov druhý syn, Baššár, kandidovať na kreslo svojho otca.²¹⁴ Baššár al-Asad sa tak stal v referende so ziskom 97,29% prezidentom Sýrie, bez akéhokoľvek súpera.²¹⁵ Spočiatku bol tento mladý oftalmológ, v Londýne vyštudovaný, vnímaný ako nový vzduch, ktorý so sebou prinesie modernizačné a demokratizačné reformy. Hneď po nástupe k moci totiž začal prezident Baššár al-Asad fóra s ľudskoprávnymi

212 BULGHADARYAN, N.; SINDELAR, D., Aleppo No Longer A Safe Haven For Syrian-Born Armenians, *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 26.8. 2012.

213 CHANCY, G., Leave Syria Alone, *Orthodoxy Today*, dátum neuvedený.

214 Syria: *Country Study Guide*, str. 73.

215 Syria: *Country Study Guide*, str. 73.

aktivistami. V dôsledku tzv. Damašskej jari²¹⁶ však tieto diskusie dali koniec akýmkoľvek nádejam na uvoľnenie autoritárskeho režimu.²¹⁷

Podľa ústavy z roku 1973, mali kresťania v Sýrii garantovanú slobodu náboženstva a, ako bolo v nej uvedené, „všetky náboženstvá sú štátom rešpektované.“²¹⁸ Často akcentovaným príkladom tejto vládnej politiky bolo, že na rozdiel od iných blízkových krajín Sýrčania nemajú vo svojich pasoch či iných identifikačných kartách²¹⁹ uvedenú svoju náboženskú príslušnosť.²²⁰ Ďalšie prejavy rešpektu vlády voči kresťanskej menšine mali napríklad pozostávať v umožnení stavať si vlastné kostoly či organizovať náboženské akcie.²²¹ Príkladom takejto udalosti je tohtoročné slávenie Veľkej noci, kedy sa v Aleppe pred budovami kostolov konali ohromné veľkonočné ceremónie bez akýchkoľvek problémov zo strany režimu či okolitého obyvateľstva.²²² Vianoce a Veľká noc sú taktiež uznávané ako štátne sviatky. V súvislosti s oslavou Vianoc sa na facebookovskej stránke pravoslávneho kostola v Damasku objavila fotografia prezidenta a prvej dámy, ktorí prišli popriať komunite k tomuto sviatku.²²³ Politika Baššára al-Asada je teda vo vzťahu k menšinám podobná k politike jeho otca, ktorý kresťanom zabezpečil istú formu náboženskej slobody. Opäť však išlo skôr o pragmatické dosahovanie priazne tejto menšiny,²²⁴ s cieľom zachovať legitimitu

216 Damašské jaro (r.2001) predstavuje obdobie okolo medzi smrťou Háfiza a nástupom Baššára al-Asada, počas ktorého došlo k politickým a sociálnym diskusiám o tom, akou cestou by sa mal nový režim vybrať. Výsledkom bolo uväznenie predstaviteľov opozície a pokračovanie autoritatívneho režimu.

Bashar al-Assad, *Encyclopaedia Britannica*, 10.9.2007.

217 BECK, M.; COLLET, L., On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority, *Konrad Adenauer Stiftung*, december 2010.

218 Táto ústava bola neskôr, roku 2012, zmenená.

Syria: Constitution (1973), Art. 35, Par. 1.

Syria: Constitution (1973), *ACE*, dátum neuvedený.

219 K odstráneniu náboženskej príslušnosti v identifikačných kartách malo dôjsť na počiatku vlády Baššára al-Asad.

Informácia získaná na základe rozhovoru s respondentom B, dňa 7.1. 2016.

220 BECK, M.; COLLET, L., On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority, *Konrad Adenauer Stiftung*, december 2010.

221 BECK, M.; COLLET, L., On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority, *Konrad Adenauer Stiftung*, december 2010.

222 Informácia získaná na základe korešpondencie s resp. C, D, E, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, rôzne dni. Vid' prílohu č.7.

223 Assad makes rare visit to church in Damascus, *Iran Daily*, 19.12.2015.

224 Podľa sčítania ľudu roku 2003 mali kresťania tvoriť približne 10,8% populácie (1.8 mil.). B.C., The Christians of Iraq and Syria, *The Economist*, 19.8.2014.

svojej moci, a tak vytvorit' akúsi opozíciu voči väčšinovým sunnitom.

V kontexte vzťahu daných kresťanských skupín a režimu je však vhodné spomenúť jeden základný rozdiel medzi vládou Háfiza a Baššára al-Asada. Ťažisko tohto rozdielu ležalo v vzájomnej komunikácii. Keď za vlády Háfiza al-Asada malo napríklad dôjsť k istému vyjednávaniu medzi arménskou pravoslávnu cirkvou a režimom, oslovili cirkevné elity priamo elity štátne. Avšak za súčasnej vlády sa táto hierarchia zmenila. Vláda síce pri riešení problémov stále oslovuje vrchných predstaviteľov, ale zo strany cirkvi musí daný návrh či správa prejsť zdĺhavým procesom, od najnižšieho až po najvyššieho úradníka.²²⁵

Podľa svetových organizácií ako Human Rights Watch alebo Amnesty International, boli v Sýrii pred vypuknutím vojny roku 2011 ľudské práva ťažko potlačované.²²⁶ Niektoré zdroje uvádzajú, že čo sa týka potlačovania slobody slova, zhromažďovania či náboženstva, patrila Sýria medzi najhoršie krajiny. Taktiež sa spomína úplný zákaz využívania moderných komunikačných prostriedkov ako Facebook či Youtube. Okrem toho bol režim známy zatýkaním a väznením predstaviteľov akejkoľvek opozície.²²⁷

Na druhej strane však existujú protichodné informácie, ktoré prezentuje napríklad organizácia International Christian Concern tvrdiac, že v Sýrii nedošlo k žiadnej štátom podporovanej perzekúcii voči kresťanskej menšine. Organizácia sa taktiež odvoláva, že v Sýrii nedochádzalo k väzneniu z dôvodu kresťanského vyznania.²²⁸ Vzhľadom na túto rozdielnosť pohľadov bola práve otázka náboženskej perzekúcie zo strany režimu jedným z predmetov korešpondencie s aleppskými kresťanmi. Všetci opýtaní respondenti súhlasili s druhým spomenutým variantom. Všetci z nich sa teda vyjadrili, že zo strany režimu nikdy nezažili náboženskú perzekúciu.²²⁹ „*Máme dovolené chodiť do kostolov,*

225 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

226 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

227 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

228 CHANCY, G., Leave Syria Alone, *Orthodoxy Today*, dátum neuvedený.

229 Všetci opýtaní sa vyjadrili, že do roku 2011 nepociťovali perzekúciu zo strany režimu na základe náboženstva. Niektorí respondenti (resp. B, D a G) však k otázke dodali vysvetlenie,

organizovať kresťanské akcie, nosiť krížiky na krku. Ak by však niekto negatívne poukázal na nejaké náboženstvo, išiel by jednoducho do väzenia.“²³⁰ Na politickej úrovni je teda Sýria sekulárna krajina. Podľa respondentov však problém nespočíva v oficiálnych ustanovyniach štátu, ale v spoločnosti samej. Niektorí oslovení sa vyjadrili, že po udalostiach Arabskej jari zaznamenali v oblasti náboženstva väčšiu mieru napätia.²³¹ O tomto náboženskom napätí však budeme bližšie hovoriť v súvislosti s orientálnymi kresťanmi v Aleppe v nasledujúcej kapitole.

Reakcia kresťanov rôznych denominácií na udalosti Arabskej jari sa líšila a líši. Napriek tomu, že sa mnohé opozičné sily nazdávajú, že kresťania inklinujú k režimu Baššára al-Asada, situácia sa javí ako komplikovanejšia. Všeobecne teda nemožno hovoriť o tom, že by členovia všetkých kresťanských denominácií sympatizovali len s jedným alebo len s druhým svetonázorom. Existujú preto tri základné skupiny kresťanov: podporovatelia režimu, odporcovia režimu a tí, ktorí sa snažia byť neutrálni.²³² Medzi významné kresťanské opozičné osobnosti patrí napríklad prezident Sýrskej národnej koalície, kresťan George Sabra, ako aj väznení²³³ Mišel Kilo a Fajz Sara.²³⁴ Bolo by preto nesprávne opomenúť, že ešte pred vypuknutím násilných bojov sa niektorí kresťania zúčastnili na demonštráciách proti al-Asadovi, s cieľom jeho zosadenia a nastolenia väčších politických a sociálnych práv.²³⁵ Mišel Kilo, pravdepodobne najznámejšia kresťanská opozičná osobnosť, sa na adresu kresťanov, ktorí podporovali režim, vyjadril takto: „*Cirkev v Sýrii zanechala svoje politické práva, aby sa sústredila*

napr. že „*sloboda slova bola v krajine limitovaná a členovia opozície mohli byť postihovaní. Keďže však kresťania nezaujímal významné politické funkcie a boli voči režimu všeobecne lojálni, príp. neutrálni, tak tento problém sa ich príliš netýkal.*“ - odpoveď respondenta B.

Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie, rôzne dni. Vid' príloha č. 7.

230 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. D, dňa 16.1.2016.

231 Informácia získaná na základe rozhovoru a mailovej korešpondencie s resp. B, D, M, rôzne dni. Vid' prílohu č. 7.

232 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

233 Ľudia ako Mišel Kilo či Fajz Sara neboli väznení z náboženských dôvodov, ale preto, lebo patrili k opozícii.

234 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

235 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

na Božie práva. Ale my odmietame, aby boli kresťanské práva vnímané len ako práva týkajúce sa bohoslužby. Neprijmeme nič iba úplné občianske práva a participáciu v politike.“²³⁶ Medzi sýrskou politickou opozíciou, akou je napríklad Národná sýrska rada alebo Demokratické fórum, sa teda nachádzajú aj kresťania.²³⁷ Kresťania rôznej denominačnej príslušnosti sa majú taktiež aktivizovať v pro-opozičných milíciách, medzi ktoré patria napríklad takzvaní Partizáni božích brigád (angl. The Partisans of God's Brigades), pôsobiaci v okolí Damasku.²³⁸

Na druhej strane stojí časť kresťanov, ktorí v tomto období vyjadrili tichú podporu vláde.²³⁹ Analytici sa domnievajú, že ich primárnym dôvodom podpory vlády bol strach z nárastu islamizmu a chaosu. Ten totiž videli napríklad v susednom Iraku po páde Saddáma Husajna alebo v podobe prezekúcií kresťanov v Egypte po páde Husního Mubáraka.²⁴⁰ Pohľad tejto skupiny kresťanov možno najlepšie približuje výrok patriarchu maronitskej cirkvi, ktorý sa vyjadril nasledovne: „Vydržali sme vládu sýrskeho režimu. Nezabúdame na to. Nestojíme za režimom, ale obávame sa prechodu, ktorý môže nasledovať.“²⁴¹ Niektorí kresťania majú taktiež participovať v pro-režimových milíciách, tzv. šabíhach. Tie sa formujú poväčšine v rámci istej menšiny, s cieľom ochrániť svoju dedinu alebo mesto pred opozičnými silami či extrémistami.²⁴² Na druhej strane sa však v súčasnosti mnoho mladých kresťanov snaží participovať v charitatívnych a inak sociálne zameraných organizáciách. Príkladom je Syrian Trust for Development, založená roku 2007 prvou dámou Sýrie.²⁴³ Ako bolo už spomenuté, tretiu skupinu tvoria kresťania, ktorí sa snažia zostať neutrálni. Ich možným odôvodnením je názor, že neutralitou budú môcť ochraňovať svoju komunitu bez ohľadu

236 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

237 OUDAT, B., Christian exodus from Syria, *Al-Ahram Weekly*, 9.5.2013.

238 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

239 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

240 BEDNAROWICS, S., The "Arab Spring" and the Christian Linguistic Minorities in Syria, *Orientalia Christiana Cracoviensia*, 2014.

241 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.

242 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

243 SINJAB, L., Is Syria ready to engage with NGOs?, *BBC NEWS*, 24.1.2010.

na možného víťaza sporu.²⁴⁴

V súvislosti s reakciou arménskych pravoslávnych kresťanov na udalosť revolúcie možno povedať, že hoci mnohí členovia tejto cirkvi verejne vyjadrili svoju podporu režimu, oficiálne stanovisko cirkev nevydala. Niektoré zdroje dokonca tvrdia, že jediný z reprezentantov kresťanských siekt v krajine, ktorý verejne nevyjadril vláde podporu, bol najvyšší predstavený Arménskej apoštolskej cirkvi.²⁴⁵ Arménska kresťanská komunita v krajine mala po vypuknutí násilia zaujať postoj „pozitívnej alebo pasívnej neutrality“. V praxi to znamená zachovanie lojality (alebo neutrality) voči režimu, avšak s cieľom rýchleho nastolenia mieru. Dôvody, prečo niektorí arménski kresťania podporujú vládu môžu byť mnohoraké. Ako jednu z hypotéz uvádza Ekmanian nesympatie arménskych kresťanov k opozícii. Tá má byť totiž podporovaná Turekom, voči ktorému majú arménski kresťania od čias genocídy nedôveru a pocit krivdy. Za ďalší dôvod ich podpory režimu možno považovať nedôveru k opozícii, ktorej fragmentovanosť by mohla spôsobiť ďalšiu nestabilitu.²⁴⁶

Na rozdiel od Arménskej apoštolskej cirkvi zaujali vrchní predstavitelia Sýrskej pravoslávnej cirkvi opačný postoj. Sýrsky, ako aj grécky patriarcha už na počiatku nepokojov verejne vyjadrili lojalitu voči režimu.²⁴⁷ Arcibiskup Sýrskej pravoslávnej cirkvi v Aleppe, Johanna Ibrahim, sa vyjadril: „*Pravdu povediac, všetci sa boja. Nechceme, aby sa aj v Sýrii stalo to, čo sa stalo v Iraku. Nechceme, aby bola krajina rozdelená. Nechceme, aby kresťania opustili Sýriu.*“²⁴⁸ Postoj väčšinových veriacich bol pravdepodobne významne ovplyvnený udalosťou z apríla 2013, kedy sa práve Johanna Ibrahim a jeho grécky pravoslávny náprotivok stali obeťami únosu.²⁴⁹ Dodnes sa stále nevie, kto boli páchatelia, aké

244 ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012.

245 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

246 EKMANIAN, H., The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising, *Academia Edu*, 24.11. 2014.

247 McNAIR, J., Eastern Christianity Perspectives on the Arab Spring, *Churches and States*, 1.2.2015.

248 COLE, J., Newt's new Crusade against the Arab Spring, *Informed Comment*, 7.11.2011.

249 Biskupi boli unesení pri tureckej hranici po tom, ako sa vracali z vyjednávania o prepustení dvoch kňazov.

boli ich motívy a kde sa biskupi vlastne nachádzajú.²⁵⁰ Celá udalosť tak medzi sýrskymi pravoslávnyimi prirodzene vyvolala strach, umocnený faktom, že obaja biskupi boli známi svojou humanitárnou činnosťou a neutralitou k režimu.²⁵¹

4.2. Súčasná situácia v Aleppe s ohľadom na orientálnych kresťanov

Cieľom tejto časti práce je charakterizovať spoločenskú pozíciu arménskych a sýrskych pravoslávnych kresťanov v Aleppe, s primárnym dôrazom na ich situáciu od vypuknutia vojny. Okrem stručného popisu postavenia členov týchto cirkví v etnicky, lingvisticky a nábožensky heterogénnej spoločnosti mesta, je ďalšou snahou priblížiť a porovnať vývoj situácie v súčasnej dobe. Táto časť práce bude teda celkovo operovať s informáciami získanými na základe rozhovorov či korešpondencie so sedemnástimi sýrskymi a arménskymi pravoslávnyimi.²⁵²

4.2.1. Aleppo a jeho populácia

Aleppo je síce dnes stále multináboženské a multietnické, no v porovnaní so situáciou pred sto rokmi došlo k poklesu tejto rozmanitosti. Príkladom čoho je vymiznutie židovskej časti populácie, pôsobiacej v mestskom obchode.²⁵³ Niektoré zdroje tiež uvádzajú, že pred asi päťdesiatimi rokmi boli obchodníci v bazároch rôznej etnickej a náboženskej príslušnosti. V súčasnosti majú však túto vrstvu spoločnosti predstavovať primárne arabskí sunnitskí moslimovia.²⁵⁴ Pred vypuknutím vojny roku 2011 predstavovala najpočetnejšiu etnickú a lingvistickú minoritu kurdska komunita, obývajúca zväčša sever a severozápad mesta.²⁵⁵ Kurdi

DANSPECKGRUBER, W., A Plea To Free Archbishop Mar Gregorios Yohanna Ibrahim and Archbishop Boulos Yazigi Who Were Kidnapped One Year Ago Today, *Huffington Post*, 21.6.2014.

250 Niektoré zdroje z roku 2015 uvádzajú, že len jeden z biskupov má byť nažive. Avšak žiadne oficiálne vyhlásenia túto teóriu nepotvrdili.

Read the words of an Orthodox bishop kidnapped in Syria nearly two years ago, *Catholic News Agency*, 15.3.2015.

251 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

252 Vid' prílohu č.7.

253 RABO, A., Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo, str. 126-127.

254 RABO, A., *A Shop of One's Own: Independence and Reputation among Traders in Aleppo*, str. 24.

255 RABO, A., Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo, str. 127.

boli, v očiach niektorých Aleppanov, vnímaní ako chudobnejšia, menej vzdelaná vrstva spoločnosti. Tieto rozdiely však nie sú v súčasnosti natoľko markantné.²⁵⁶

Ďalšiu významnú etnickú a náboženskú skupinu v meste predstavujú Arméni, resp. ich potomkovia, ktorí sa v dôsledku arménskej genocídy usídlili v Aleppe. Táto komunita, hlásiaca sa k Arménskej apoštolskej alebo Arménskej katolíckej cirkvi, sa v meste objavila už v prvom storočí pred našim letopočtom. Avšak ich najväčší prísun sa datuje až do obdobia arménskej genocídy.²⁵⁷ Arménski kresťania boli a stále sú v Aleppe známi hlavne ako remeselníci, pracujúci so zlatom či striebrom.²⁵⁸ Niektoré zdroje o nich navyše hovoria ako o tých, ktorí si dokázali zachovať vlastné tradície, ale taktiež sa dokázali plne integrovať do spoločnosti. Príkladom je, že súčasní mladí arménski pravoslávni kresťania hovoria plynulo arabsky, slúžia v sýrskej armáde či navštevujú arabské školy.²⁵⁹

Ako už bolo spomenuté, kresťania 17. storočia predstavovali asi jednu pätinu obyvateľstva Aleppa.²⁶⁰ Pred vypuknutím vojny roku 2011 bolo toto číslo oveľa menšie. Údaje z roku 2004 uvádzajú, že mesto malo dosahovať približne 2,1 mil. Približne 12% z celkovej populácie mesta, teda okolo 160.000, mali predstavovať kresťania.²⁶¹ Z tejto informácie ďalej vyplýva, že Aleppo sa tešilo väčšej koncentrácii kresťanskej menšiny než iné mestá.²⁶² Niektoré zdroje taktiež tvrdia, že najväčšiu kresťanskú komunitu v Aleppe predstavujú grécki katolíci, za ktorými by mali nasledovať arménski, sýrski a grécki pravoslávni.²⁶³ Avšak pretrvávajúci konflikt a s ním spätá emigrácia znemožňujú akékoľvek presné sčítanie.

Hoci sa mnohí Aleppania domnievajú, že kresťania vo všeobecnosti sú viac

256 RABO, A., *A Shop of One's Own: Independence and Reputation among Traders in Aleppo*, str. 25.

257 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 129.

258 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp.: C, I, J, L, rôzne dni. Vid' prílohu č.7.

259 BULGHADARYAN, N.; SINDELAR, D., Aleppo No Longer A Safe Haven For Syrian-Born Armenians, *Radio Free Europe – Radio Liberty*, 26.8. 2012.

260 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 128.

261 Syria Population 2016, *World Population Review*, 13.9.2015.

OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

262 MANSEL, P., The dark ages come to Aleppo, *Los Angeles Times*, 14.2.2016.

263 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 128.

vzdelaní a zaujímajú strednú až vrchnú vrstvu spoločnosti, ich životné pomery sa rôznia. Stereotyp o ekonomickej solventnosti kresťanov sa pravdepodobne vyvinul z faktu, že niektorí najbohatší Aleppania pochádzajú práve z kresťanských rodín.²⁶⁴ Mnohí kresťania kedysi taktiež považovali sýrsku pravoslávnu komunitu za lepšie a viac vzdelanú, čo možno pripísať súkromným cirkevným školám, ktoré boli podporované zahraničnými komunitami.²⁶⁵ Dnes však túto informáciu nemožno považovať za úplne autentickú, keďže školstvo podlieha štátu.²⁶⁶ Kresťania sa dnes v porovnaní s minulosťou vyskytujú ako obchodníci na bazároch len zriedka. Typickým kresťanským štvrtiam, ako Azízija a jej okolie, dominujú moslimskí obchodníci. Jeden z dôvodov tohto fenoménu môže byť zvýšená emigrácia kresťanskej populácie z Aleppa, ako aj orientácia tejto menšiny do oblasti školstva, vedy či výskumu.²⁶⁷

4.2.2. Aleppo od začiatku vojny

Za oficiálny začiatok Arabskej jari v Sýrii sa uvádza 18. marec 2011.²⁶⁸ Prvá vlna protestov sa mala Aleppa dotknúť približne o mesiac neskôr. Prvé protesty v meste sa mali, podľa vyjadrení respondentov, udiať na pôde Filozofickej fakulty Aleppskej univerzity v apríli 2011. Druhá veľká demonštrácia sa konala začiatkom mája toho istého roku v kampuse zmienenej univerzity.²⁶⁹ Podobne ako v iných krajinách, tieto protesty boli organizované študentmi, ktorí volali po zlepšení ekonomických pomerov, po páde autoritatívneho režimu či rozšírení slobôd.²⁷⁰ Na základe vyjadrení respondentov je však zaujímavé poukázať na to, že žiaden z opýtaných sa týchto demonštrácií priamo nezúčastnil. Dôvodom mal byť strach

264 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 128.

265 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. E, dňa 18.1.2016.

266 RABO, A., *A Shop of One's Own: Independence and Reputation among Traders in Aleppo*, str. 26.

267 RABO, A., *Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo*, str. 129.

268 Dátum začatia Arabskej jari v Sýrii a Aleppe sa v rôznych zdrojoch líši. Niektoré zdroje uvádzajú dátum začiatku dňa 26. januára 2011, kedy došlo po prvý raz k menším a pokojným protestom proti režimu. Ďalej sa uvádza aj 15. marec 2011, keďže v tento deň sa na sociálnej sieti Facebook začala šíriť udalosť, vyzývajúca k masovým demonštráciám. Mnohí však za oficiálny dátum revolúcie považujú 18. marec 2011, kedy došlo v mestečku Daraa k protestom voči režimu.

Arab Spring: A Research& Study Guide, *Cornell University Library*, dátum neuvedený.

269 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. A, B, F, H, I, J, K, L, M, N, rôzne dni. Vid' prílohu č. 7.

270 Arab Spring: A Research& Study Guide, *Cornell University Library*, dátum neuvedený.

z toho, ako by sa mohla revolúcia ďalej vyvinúť.²⁷¹ Dvaja z opýtaných taktiež dodali, že v čase demonštrácií spozorovali na svojej fakulte letáky či plagáty s islamskými názvami, ktoré sa dovtedy v škole neobjavovali.²⁷² Asi tretina z opýtaných sa taktiež vyjadrila, že po udalosti Arabskej jari zaznamenali zvýšené napätie v oblasti náboženstva.²⁷³ Respondent D napríklad uviedol, že mu boli počas štúdia na lekárskej fakulte koncom roku 2011 adresované výhražné listy, ktoré volali po jeho okamžitej konverzii k islamu.²⁷⁴ Ďalej sa napríklad respondent B vyjadril, že niekedy v roku 2013 bol v práci neprávom obvinený z nadväzovania osobných vzťahov s kolegyňami islamského vyznania: *„Pre Európana nie je táto záležitosť nijako dôležitá. No v našom prostredí je vzťah kresťana voči moslimom, teda hlavne moslimkám, citlivou a sledovanou záležitosťou.“*

Vo februári 2012 boli v Aleppe zaznamenané prvé explózie áut, ktoré boli namierené na vojenské a policajné základne režimu.²⁷⁵ Opozícia, tvorená rôznymi frakciami,²⁷⁶ mala v tomto období operovať vo východnej a južnej časti mesta.²⁷⁷ Výsledkom bol tak vojenský stret medzi armádou režimu a opozičnými silami, počnúc 19. júlom 2012.²⁷⁸ Od začiatku bojov bolo teda mesto rozdelené medzi režim a opozičné sily. Dôležitú úlohu v tomto boji zohrávala však aj kurdska menšina, ktorá sa spočiatku snažila o neutralitu, resp. o to, aby ani režim, ani opozícia nepôsobili v nimi dominovanej časti mesta. Neskôr sa však Kurdi pridali na stranu opozície.²⁷⁹

271 Informácia získaná na základe rozhovoru a mailovej korešpondencie so všetkými respondentmi, rôzne dátumy. Vid' prílohu č.7.

272 Letáky mali obsahovať názvy ako „Boh je veľký.“ či „Muhammad je poslom Božím.“ Informácia získaná na základe rozhovoru a mailovej korešpondencie s resp. B a D, dňa 7.1.2016 a 16.1.2016.

273 Informácia získaná na základe rozhovoru a mailovej korešpondencie s resp. B, D, E, M, O, rôzne dni. Vid' prílohu č. 7.

274 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. D, dňa 16. 1.2016.

275 K týmto februárovým útokom sa neskôr prihlásil extrémistický Front An-Nusra.

AFP, Unknown Islamist group claims suicide attacks in Syria, *Al Arabiya*, 29.2.2012.

276 Medzi opozíciu tu radíme: Slobodnú sýrsku armádu (angl. Free Syrian Army), niekoľko sunnitských ozbrojených skupín, ako aj Islamský front či kurdske milície (YPG). MICALLEF, J., The battle for Aleppo: Syria at the Crossroads, *Huffington Post*, 15.2.2016.

277 Vid' prílohu č. 5.

278 MICALLEF, J., The battle for Aleppo: Syria at the Crossroads, *Huffington Post*, 15.2.2016.

279 Vid' prílohu č. 5a.

MICALLEF, J., The battle for Aleppo: Syria at the Crossroads, *Huffington Post*, 15.2.2016.

Koniec roku 2012 a prvá polovica roku 2013 boli pre opozičné sily v Aleppe úspešné. Tie totiž dokázali zabrať východnú časť mesta smerom k centru, južnú časť, ako aj severozápad. Zmienky z februára 2013 však ďalej informujú o postupe sýrskej armády a následnom vytlačení opozície z centra Aleppa.²⁸⁰ Situáciu však skomplikovala prítomnosť islamských extrémistov, ktorí sa v období od septembra do decembra roku 2013 objavili v opozíciou kontrolovanej časti mesta. Zdroje uvádzajú, že až jedna tretina týchto susedstiev bola v tomto období pod kontrolou extrémistov.²⁸¹ V priebehu niekoľkých mesiacov sa však opozičné sily snažili tieto skupiny vytlačiť mimo mesto.²⁸² Výsledok je však rozporuplný, keďže i dnes operujú vo východnom Aleppe príslušníci umiernenej opozície, ako aj extrémisti.²⁸³ Od druhej polovice roku 2013 je snahou obidvoch strán konfliktu získať kontrolu nad celým mestom. To sa však dodnes nepodarilo.²⁸⁴

4.2.3. Orientálni kresťania a ich život v meste

V kontexte súčasnej situácie je nutné povedať, že v Aleppe nemožno hovoriť o útokoch na kresťanov z čisto náboženských dôvodov. Kresťania sú v tomto meste pod rovnakou hrozbou ako všetci ostatní obyvatelia.²⁸⁵ Mesto je v čase písania práce stále rozdelené na tri základné sféry: západ mesta ovládaný režimom, východ pod kontrolou opozície, sever a severozápad pod správou Kurdov.²⁸⁶ Kresťania rôznych denominácií sa momentálne nachádzajú v centre mesta, ktoré je pod správou režimu.²⁸⁷

Za najväčšiu zmenu od vypuknutia vojny považujú všetci opýtaní stratu

280 Vid' prílohu č. 5a a 5b.

281 Vid' prílohu č. 5.

Aleppo: Overview, *First Mile Geo*, február 2014.

282 Vid' prílohu č. 5.

283 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. K, dňa 13.1.2016.

284 Front v centre mesta sa v súčasnosti nijako významne nemení, za to však dochádza k preskupovaniu kontroly v oblasti okolo Aleppa.

Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. B, dňa 7.1.2016 a 22.4.2016.

MICALLEF, J., The battle for Aleppo: Syria at the Crossroads, *Huffington Post*, 15.2.2016.

285 JANBAZIAN, R., Surviving Aleppo: An Interview with Nerses Sarkissian, *The Armenian Weekly*, 9.12.2015.

286 Vid' prílohu č. 5.

Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. A, dňa 9.10.2015.

287 Vid' prílohu č. 4.

Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie so všetkými respondentmi, rôzne dni.

Vid' prílohu č. 7.

bezpečia a istoty, ktorú možno najlepšie vystihuje odpoveď: „*Ráno chodia všetci ľudia do práce, deti do školy. No momentálne v Aleppe nikdy neviete, či sa ešte niekedy domov vrátite alebo či váš domov bude ešte stáť.*“²⁸⁸ Medzi najväčšie hrozby patria podľa respondentov dopadajúce rakety či bomby, ako aj únosy, ktoré využívajú niektoré skupiny s cieľom získania výkupného.²⁸⁹ Na počiatku roku 2016 uviedli niektorí mladí Aleppania, že už zlú situáciu v meste ešte viac zhoršuje nedostatok elektrickej energie, ktorá bola prístupná len dve hodiny denne, a to tiež nie pravidelne.²⁹⁰ Z tohto dôvodu sú ľudia nútení fungovať na elektrických generátoroch, ktoré sú však veľmi ekonomicky nákladné a neefektívne.²⁹¹ Ďalším problémom bola netečúca voda, ktorú museli členovia domácnosti donedávna prinášať zo studní. Niektoré zdroje tvrdia, že distribútori vody sa občasne nachádzali v opozičnej zóne, a preto dochádzalo k akémusi vyjednávaniu, kedy opozičná armáda žiadala prepustenie niektorých zajatých výmenou za vodu.²⁹² V dôsledku tohto problému boli zo strany režimu a humanitárnych organizácií vykopané studne, ktoré boli častokrát umiestnené na cirkevných pozemkoch.²⁹³ Situácia sa však údajne mala zlepšiť počiatkom marca roku 2016, kedy došlo k znovuobnoveniu prívodu vody do niektorých aleppských domácností. Podľa ľudí žijúcich v Aleppe však nie sú stále.²⁹⁴ Ďalším problémom, ktorý respondenti spomenuli, bol nedostatok či vysoké ceny potravín. Respondent C v tejto súvislosti uviedol, že „*platy zostali rovnaké, ale ceny potravín sa extrémne zvýšili. Všetci preto žijú zo svojich úspor a je len otázkou času, dokedy tieto úspory vydržia.*“²⁹⁵

Od podpísania dohody o neútočení sa mala situácia v Aleppe zlepšiť, hlavne v súvislosti s dopadajúcimi raketami. V súčasnosti sa predpokladá, že z predvojnového počtu 40.000 arménskych pravoslávnych kresťanov sa ich dnes

288 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. I, 12.1.2016.

289 OPEN DOORS INTERNATIONAL, Vulnerability Assessment of Syria's Christians, *World Watch Monitor*, jún 2013.

290 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie so všetkými respondentmi, rôzne dni. Vid' prílohu č. 7.

291 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. M, 18.1.2016.

292 JANBAZIAN, R., Surviving Aleppo: An Interview with Nerses Sarkissian, *The Armenian Weekly*, 9.12.2015.

293 JANBAZIAN, R., Surviving Aleppo: An Interview with Nerses Sarkissian, *The Armenian Weekly*, 9.12.2015.

294 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. N, dňa 17.3.2016.

295 Informácia získaná na základe mailovej korešpondencie s resp. C, dňa 11.4.2016.

v Aleppe nachádza asi už len 12.000 až 15.000.²⁹⁶ Údaje o sýrskych pravoslávnych kresťanoch v Aleppe sú v súčasnosti ťažko zistiteľné.

Na záver je v súvislosti s orientálnymi kresťanmi v Aleppe dôležité zdôrazniť dve veci. Prvou je, že tieto starobylé orientálne cirkvi, ktoré si po celé stáročia dokázali zachovať vlastné tradície či jazyk, sú v Aleppe na pokraji vyhynutia. Členovia týchto cirkví v dôsledku vojny emigrujú do Európy či Spojených štátov. Tam sa, podľa odpovedí respondentov, stávajú súčasťou poväčšine katolíckej cirkevnej komunity.²⁹⁷ Asimilácia orientálnych kresťanov v ich novom domove teda ústi do postupného opustenia ich pôvodných zvykov. Desiaty zo sedemnástich oslovených respondentov sa taktiež zhodli na tom, že kresťanstvo podľa nich má v Sýrii budúcnosť len vtedy, ak bude sekularizmus krajiny plne zachovaný.²⁹⁸ Po druhé je dôležité zdôrazniť prvok identity, ktorý hral v prípade arménskych a sýrskych pravoslávnych kresťanov dôležitú rolu. Počas niekoľkých storočí sa medzi členmi týchto cirkví vyvinula osobitá identita, ktorá bola silne spätá s ich príslušnosťou do daného cirkevného spoločenstva. Táto zakorenená identita sa však postupom času pretvára. „*V minulosti sme oficiálne všade hovorili, že sme Sýrčania. V duchu sme však boli najskôr Sýriaci (sýrski pravoslávni kresťania), a až potom občania tejto krajiny. Po vojne sa však situácia zmenila. Teraz sa cítim byť viac Sýrčanom, keďže viem, že moja krajina prechádza najťažším obdobím za posledné roky...*“²⁹⁹

4.3. Význam kresťanov pre režim Baššára al-Asada

To, do akej miery a či vôbec majú kresťania význam pre režim Baššára al-Asada, je predmetom diskusie už dlho. Úlohou tejto krátkej časti práce je preto, aspoň stručne, predstaviť perspektívu, získanú na základe rozhovorov a korešpondencií s aleppskými kresťanmi.

296 JANBAZIAN, R., Surviving Aleppo: An Interview with Nerses Sarkissian, *The Armenian Weekly*, 9.12.2015.

297 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. D, dňa 16.1.2016.

298 Siedmi respondenti na túto otázku nevedeli odpovedať.

Informácia získaná na základe rozhovorov a mailovej korešpondencie so všetkými respondentmi, rôzne dni. Vid' prílohu č.7.

299 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. D, dňa 16.1.2016.

Podľa informácií získaných od tak príslušníkov orientálnych cirkví, ako aj z literatúry, sú súčasní kresťania pre režim významní. Napriek tomu, že väčšina kresťanov nie je nijako výnimočne politicky aktívna (vynímajúc niektorých, ako napríklad už zmienených opozičných politikov), ich lojalita je pre vládu kľúčová. Menšinový alavitský režim si uvedomuje potrebu lojality ostatných sýrskych minorít, aby sa uchovala legitimita jej vládnej moci. Podporou zo strany menšín má režim možnosť vytvoriť akýsi teoretický mocenský blok proti väčšinovej sunnitskej populácii.³⁰⁰ Na dosiahnutie lojality tak režim vynakladá úsilie v podobe udeľovania vyšších vládnych pozícií niektorým „vierohodným“ kresťanom či uzatváraním ekonomicky výhodných kontraktov.³⁰¹ Toto zastúpenie kresťanmi nie je, podľa mojich respondentov, až tak rozšírené. Avšak jeden takýto príklad bolo možné vidieť v podobe niekdajšieho ministra obrany, Davúda Radžihu (2011-2012), ktorý bol grécky pravoslávny kresťan.³⁰² Ďalším prostriedkom na získanie či udržanie si popularity medzi kresťanskou menšinou je rétorika režimu, s ktorým spolupracujú niektorí vrchní predstavitelia cirkví. Od vypuknutia vojny sa totiž niektorí kresťania vyjadrili, že čoraz viac prevláda medzi kresťanmi v Aleppe strach z nárastu islamizmu a extrémizmu. Režim sa pre nich v tomto náraste javí ako ochranca sekularizmu a kresťanov.³⁰³

5. Záver

Oblasť dnešnej Sýrie, zmietajúcej sa v pretrvávajúcej vojne, zohrala počas histórie významnú a nezameniteľnú úlohu vo vývoji kresťanskej tradície. Súčasná podoba kresťanstva v Sýrii, jej fungujúcej ekumény, ako aj medzináboženského dialógu boli a sú jednými z mnohých charakteristík tejto krajiny. Avšak ich zachovanie je však v súčasnosti ťažko predpovedateľné.

Táto práca si kládla za cieľ poskytnúť obraz o socio-politickom, náboženskom či inom postavení vybraných kresťanských cirkví v Sýrii, so špecifickejším zameraním sa na mesto Aleppo. Úlohou bolo zanalyzovať a popísať toto

300 LOSCHKY, J., 5 faith facts on religion in Syria, *On Faith*, 25.9.2013.

301 LOSCHKY, J., 5 faith facts on religion in Syria, *On Faith*, 25.9.2013.

302 PAN, E., Syria's Leaders, *Council on Foreign Relations*, 2.7.2012.

303 Informácia získaná na základe rozhovoru s resp. D, dňa 16.1.2016.

postavenie vo vzťahu k vládnucim režimom, počnúc Osmani až po súčasnú situáciu. Práca sa sústredila na dve vybrané cirkvi, Arménsku apoštolskú a Sýrsku pravoslávnu cirkev, ktoré radíme do vetvy orientálnych pravoslávnych cirkví. V našich zemepisných šírkach táto skupina kresťanstva predstavuje menej známu a pomerne neprebádanú starobylú tradíciu. Tá siaha až do obdobia 5. storočia a vplyvom viacerých faktorov si dokázala uchovať vlastný liturgický jazyk či špecifickú formu bohoslužby. Nakoľko sa koncentrácia príslušníkov týchto dvoch cirkví (vynímajúc diaspóru) najviac nachádza v Aleppe, práca sa zamerala práve na toto mesto a úlohu, ktorú v ňom orientálni kresťania zohrávali.

Skúmanie vzniku a histórie orientálnych cirkví bolo do veľkej miery závislé na štúdiu sekundárnych zdrojov, ktorých terminológia sa, hlavne v staršej literatúre, líšila od súčasných názvov. Téma postavenia tejto menšiny v období Osmanskej ríše a Francúzskeho mandátu bola pomerne dobre spracovaná v cudzojazyčnej literatúre. Problém však možno vidieť v nedostatku nearabských zdrojov, ktoré by analyzovali túto problematiku v období bezprostredne po získaní nezávislosti krajiny. V tejto časti práce bol preto dôraz kladený na spracovanie dostupných anglických, prípadne arabských, zdrojov.

V súvislosti so spracovaním súčasnej situácie a pozície orientálnych kresťanov bolo prvotným cieľom práce získať informácie priamo od členov daných cirkví v Aleppe. Tento cieľ bolo veľmi náročné naplniť, nakoľko kvalitné rozhovory nebolo možné zrealizovať v dôsledku nedostatku elektriny, veľmi slabého internetového spojenia a iných závažných okolností. Napriek týmto problémom boli však mnohí Aleppania ochotní informovať o svojej situácii vo forme mailovej korešpondencie.

6. Zoznam použitej literatúry

Online zdroje

A Summary of the History of Major Christian Schisms. *The Awakening* [online].
Dátum neuvedený [cit.2016-03-04]. Dostupné z: [http://3lotus.com/en/Reflections:
%20Misc/Christian-schisms.htm#II](http://3lotus.com/en/Reflections:%20Misc/Christian-schisms.htm#II).

AFP. Unknown Islamist group claims suicide attacks in Syria. *Al Arabiya*
[online]. February 29, 2012 [cit.2016-04-18]. Dostupné z:
<https://english.alarabiya.net/articles/2012/02/29/197781.html>.

al-Assad, Hafez. *Medea Institute* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-08].
Dostupné z: <http://www.medea.be/en/themes/biographies/abc/al-Asad-hafez/>.

Aleppo: capital of Islamic culture for the year 2006. *ISESCO* [online]. Dátum
neuvedený [cit.2016-03-10]. Dostupné z:
[http://www.isesco.org.ma/blog/2015/06/11/aleppo-capital-of-islamic-culture-for-
the-year-2006/](http://www.isesco.org.ma/blog/2015/06/11/aleppo-capital-of-islamic-culture-for-the-year-2006/).

Aleppo: Overview. *First Mile Geo* [online]. February, 2014 [cit.2016-04-18].
Dostupné z: <http://aleppo.firstmilegeo.com/>.

Aleppo. *Encyclopaedia Britannica* [online]. February 24, 2016 [cit.2016-03-09].
Dostupné z: <http://www.britannica.com/place/Aleppo>.

ALKHATEEB, Firas. Did Islam Spread By The Sword?. *Lost Islamic History*
[online]. September 23, 2012 [cit.2016-03-06]. Dostupné z:
<http://lostislamichistory.com/did-islam-spread-by-the-sword/>.

ALKHATEEB, Firas. Non-Muslim Rights in the Ottoman Empire. *Lost Islamic
History* [online]. December 21, 2012 [cit.2016-03-09]. Dostupné z:
<http://lostislamichistory.com/non-muslim-rights-in-the-ottoman-empire/>.

ALTUG, Seda. Sectarianism in the Syrian Jazira: community, land and violence in the memories of World War I and the French mandate (1915- 1939). *Utrecht University Repository* [online]. June 21, 2011 [cit.2016-03-12]. Dostupné z: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/205821>.

Arab Spring: A Research& Study Guide. *Cornell University Library* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-04-19]. Dostupné z: http://guides.library.cornell.edu/arab_spring.

Arabic literary renaissance. *Encyclopaedia Britannica* [online]. September 17, 2015 [cit.2016-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Arabic-literary-renaissance>.

Armenian Apostolic Church (Holy See of Cilicia). *World Council of Churches* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-03-06]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/armenian-apostolic-church-holy-see-of-cilicia>.

Armenian Apostolic Church (Mother See of Holy Etchmiadzin). *World Council of Churches* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-03-06]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/armenian-apostolic-church-mother-see-of-holy-etchmiadzin>.

Armenian Apostolic Church. *Encyclopaedia Britannica* [online]. January 28, 2009 [cit.2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Armenian-Apostolic-Church>.

Armenian Genocide. *United Human Rights Council* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-03-12]. Dostupné z: http://www.unitedhumanrights.org/genocide/armenian_genocide.htm.

Assad makes rare visit to church in Damascus. *Iran Daily* [online]. December 19, 2015 [cit.2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.iran-daily.com/News/133230.html>.

Assyrians: Frequently Asked Questions. *Assyrian International News Agency* [online]. Dátum neuvodený [cit.2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.aina.org/faq.html>.

B.C.. The Christians of Iraq and Syria. *The Economist* [online]. August 19, 2014 [cit.2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/economist-explains/2014/08/economist-explains-13>.

Ba'th Party. *Encyclopaedia Britannica* [online]. September 2, 2015 [cit.2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Bath-Party>.

BARMIN, Yuri. A Short History of Syria's Brutal First Family. *Policy.Mic* [online]. September 10, 2013 [cit.2016-04-07]. Dostupné z: <http://mic.com/articles/62771/a-short-history-of-syria-s-brutal-first-family#.b1PkkIMWC>.

Bashar al-Assad. *Encyclopaedia Britannica* [online]. September 10, 2007 [cit.2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Bashar-al-Asad>.

BECK, Martin; COLLET, Léa. On Syrian Politics and the Situation of its Christian Minority. *Konrad Adenauer Stiftung* [online]. December, 2010 [cit.2016-04-06]. Dostupné z: http://www.kas.de/wf/doc/kas_21241-544-2-30.pdf?101124162214.

BEDNAROWICS, Sebastian. The "Arab Spring" and the Christian Linguistic Minorities in Syria. *Orientalia Christiana Cracoviensia* [online]. 2014 [cit.2016-04-12]. Dostupné z: <http://czasopisma.upjp2.edu.pl/orientalia/article/view/1105/958>.

BULGHADARYAN, Naira; SINDELAR, Daisy. Aleppo No Longer A Safe Haven For Syrian-Born Armenians. *Radio Free Europe – Radio Liberty* [online]. August 26, 2012 [cit.2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/aleppo-syria-armenians-exodus/24686750.html>.

COLE, Juan. Newt's new Crusade against the Arab Spring. *Informed Comment* [online]. November 7, 2011 [cit.2016-02-12]. Dostupné z: <http://www.juancole.com/2011/11/newts-new-crusade-against-the-arab-spring.html>.

COMMINS, David. Syria: The French Mandate. *Encyclopaedia Britannica* [online]. April 12, 2015 [cit.2016-03-14]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/place/Syria/The-French-mandate#toc29922>.

DANSPECKGRUBER, Wolfgang. A Plea To Free Archbishop Mar Gregorios Yohanna Ibrahim and Archbishop Boulos Yazigi Who Were Kidnapped One Year Ago Today. *Huffington Post* [online]. June 21, 2014 [cit.2016-02-01]. Dostupné z: http://www.huffingtonpost.com/wolfgang-danspeckgruber/archbishop-mar-gregorios-yohanna-ibrahim-and-archbishop-boulos-yazigi-_b_5186945.html.

Die orientalisch-orthodoxen Kirchen. *Pro Oriente* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.pro-oriente.at/Einfuehrung-orientalisch-orthodoxe-Kirchen/>.

DIYAB, Halla. All in the family: Building the Assad dynasty in Syria. *Al Arabiya* [online]. November 28, 2014 [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2014/11/28/All-in-the-family-Building-the-Assad-dynasty-in-Syria.html>.

EHSANI. The Declining Number of Christians in Aleppo, Syria. *Syria Comment* [online]. February 18, 2012 [cit.2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.joshualandis.com/blog/the-poor-plight-of-the-christian-minority-in-aleppo-syria-by-ehsani/>.

EKMANIAN, Harout. The Challenges of the Armenian Community in Syria: From the Baath Rule until the Syrian Uprising. *Academia Edu* [online]. November 24, 2014 [cit.2016-04-02]. Dostupné z: https://www.academia.edu/22866797/The_Challenges_of_the_Armenian_Community_in_Syria_From_the_Baath_Rule_until_the_Syrian_Uprising.

FADEL, Leith. Syrian-Armenians Refuse to Back Down to Al-Qaeda and Sectarian Rebels in Aleppo. *AMN* [online]. September 13, 2015 [cit.2016-03-14]. Dostupné z: <https://www.almasdarnews.com/article/syrian-armenians-refuse-to-back-down-to-al-qaeda-and-sectarian-rebels-in-aleppo/>.

FILDIS, Ayse Tekdal. Roots of Alawi-Sunni Rivalry in Syria. *Middle East Policy Council* [online]. 2012 [cit.2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/roots-alawite-sunni-rivalry-syria?print>.

FILDIS, Ayse Tekdal. The Troubles in Syria: Spawned by French Divide and Rule. *Middle East Policy Council* [online]. 2011 [cit.2016-03-12]. Dostupné z: <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/troubles-syria-spawned-french-divide-and-rule?print>.

FORTESCUE, Adrian. Patriarch and Patriarchate. *The Catholic Encyclopedia* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.newadvent.org/cathen/11549a.htm>.

Francis Marrash. *Project Gutenberg Self-Publishing Press* [online]. Dátum neuvedený [2016-03-12]. Dostupné z: http://gutenberg.us/articles/Francis_Marrash.

French Mandate. *Chronicle of the Middle East and North Africa* [online]. June 29, 2012 [cit.2016-03-12]. Dostupné z: <https://chronicle.fanack.com/syria/history-past-to-present/french-mandate/>.

Frequently Asked Questions – Background. *Genocide 1915* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-14]. Dostupné z: http://www.genocide1915.org/fragorochsvar_bakgrund.html#7.

Holy Apostolic Catholic Assyrian Church of the East. *World Council of Churches* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-05]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/member-churches/holy-apostolic-catholic-assyrian-church-of-the-east>.

Chaldean Catholic Church. *Encyclopaedia Britannica* [online]. April 17, 2014 [cit.2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/topic/Chaldean-Catholic-Church>.

CHANCY, Glen. Leave Syria Alone. *Orthodoxy Today* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.orthodoxytoday.org/articles4/ChancySyria.php>.

INSTITUTION FOR DEMOCRACY AND ELECTORAL ASSISTANCE. Constitutional history of Syria. *Constitutionnet* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-syria>.

JANBAZIAN, Rupen. Surviving Aleppo: An Interview with Nerses Sarkissian. *The Armenian Weekly* [online]. December 9, 2015 [cit.2016-04-13]. Dostupné z: <http://armenianweekly.com/2015/12/09/surviving-aleppo/>.

LANGLEY, Jason. Politics and Religion in Iraq and Syria: What is the Ba'ath Party?. *Global Research* [online]. January 16, 2013 [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.globalresearch.ca/the-Baath-party-as-the-west-doesnt-want-you-to-know-it/5319120>.

LIPPOLD, Adolf. Theodosius I. *Encyclopaedia Britannica* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-22]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Theodosius-I>.

LOSCHKY, Jay. 5 faith facts on religion in Syria. *On Faith* [online]. September 25, 2013 [cit.2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.faithstreet.com/onfaith/2013/09/25/5-faith-facts-on-religion-in-syria/11007>.

MacFARQUHAR, Neil. Hafez al-Asad, Who Turned Syria Into a Power in the Middle East, Dies at 69. *The New York Times* [online]. June 11, 2000 [cit.2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2000/06/11/world/hafez-al-Asad-who-turned-syria-into-a-power-in-the-middle-east-dies-at-69.html?pagewanted=all>.

MANSEL, Philip. The dark ages come to Aleppo. *Los Angeles Times* [online].

February 14, 2016 [cit.2016-04-13]. Dostupné z:

<http://www.latimes.com/opinion/op-ed/la-oe-0214-mansel-aleppo-syria-20160214-story.html>.

MASTERS, Bruce. Competing for Aleppo's Souls: The Roman Catholic and Protestant Missionary in the Ottoman Period. *Archeology and History in Lebanon* [online]. 2005 [cit.2016-03-10]. Dostupné z:

<http://www.ahlebanon.com/images/PDF/Issue%2022%20-%20Autumn%202005/COMPETING%20FOR%20ALEPPO%20SOULS%20THE%20ROMAN%20CATHOLIC%20AND%20PROTESTANT%20MISSIONS%20IN%20THE%20OTTOMAN%20PERIOD-bruce%20masters.pdf>.

McCALLUM, Fiona. Christian Political Participation in the Arab World. *CORE* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-05]. Dostupné z:

<https://core.ac.uk/download/files/95/18268723.pdf>.

McNAIR, Jake. Eastern Christian Perspectives on the Arab Spring. *Churches and States* [online]. February 1, 2015 [cit.2016-04-12]. Dostupné z:

<https://churchesandstates.wordpress.com/2015/02/01/eastern-christian-perspectives-on-the-arab-spring/>.

MICALLEF, Joseph. The battle for Aleppo: Syria at a Crossroads. *Huffington Post* [online]. February 15, 2016 [cit.2016-04-18]. Dostupné z:

http://www.huffingtonpost.com/joseph-v-micallef/the-battle-for-aleppo-syr_b_9234146.html.

MIGLIORINO, Nicola. 'Kulna Suriyyin'? The Armenian community and the State in contemporary Syria. *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée* [online]. December, 2006 [cit.2016-04-02]. Dostupné z:

<https://remmm.revues.org/3020>.

MIHAIES, Flavius. Christians Face Total Purge from Syria. *Newsweek* [online]. January 10, 2016 [cit.2016-03-03]. Dostupné z:

<http://europe.newsweek.com/christians-face-purge-syria-413463?rm=eu>.

OPEN DOORS INTERNATIONAL. Vulnerability Assessment of Syria's Christians. *World Watch Monitor* [online]. June, 2013 [cit.2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.worldwatchmonitor.org/research/2572679>.

ORHAN, Oytun. Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism. *Centre for Middle Eastern Strategic Studies* [online]. August 23, 2012 [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.orsam.org.tr/en/showArticle.aspx?ID=1858>.

Orthodox churches (Oriental). *World Council of Churches* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-06]. Dostupné z: <https://www.oikoumene.org/en/church-families/orthodox-churches-oriental>.

Ottoman Empire. *Country Studies* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-10]. Dostupné z: <http://countrystudies.us/syria/7.htm>.

OUDAT, Bassel. Christian exodus from Syria. *Al-Ahram Weekly* [online]. May 9, 2013 [cit.2016-04-08]. Dostupné z: <http://weekly.ahram.org.eg/News/2514/32/Christian-exodus-from-Syria.aspx>.

PAN, Esther. Syria's Leaders. *Council on Foreign Relations* [online]. July 2, 2012 [cit.2016-04-13]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/syria/syrias-leaders/p9085>.

PARVAZ, Dorothy. The Assads: An iron-fisted dynasty. *Aljazeera* [online]. December 18, 2012 [cit.2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/10/201110279954762656.html>.

QOMI, Issac. Syrian Christians: Percentage, Population, Nationalities, and Denominations. *Ishtar Broadcasting Corporation* [online]. August 13, 2012 [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.ishartv.com/en/viewarticle,36164.html>.

Read the words of an Orthodox bishop kidnapped in Syria nearly two years ago. *Catholic News Agency* [online]. March 15, 2015 [cit.2016-02-01]. Dostupné z: <http://www.catholicnewsagency.com/news/read-the-words-of-an-orthodox-bishop-kidnapped-in-syria-nearly-two-years-ago-40244/>.

ROBERSON, Ronald. The Armenian Apostolic Church. *Catholic Near East Welfare Association* [online]. November 23, 2015 [cit.2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=5&pagetypeID=9&sitecode=HQ&pageno=3>.

ROBERSON, Ronald. The Assyrian Church of the East. *Catholic Near East Welfare Association* [online]. November 23, 2015 [cit.2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=1&pagetypeID=9&sitecode=HQ&pageno=4>.

ROBERSON, Ronald. The Maronite Catholic Church. *Catholic Near East Welfare Association* [online]. February 6, 2013 [cit.2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.cnewa.org/default.aspx?ID=56&pagetypeID=9&sitecode=HQ&pageno=1>.

Role of Government in the Economy. *Country Studies* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-10]. Dostupné z: <http://countrystudies.us/syria/42.htm>.

Sa'id Ishák. *Syrian Leaders* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-3-31]. Dostupné z: <http://syrianleaders.com/presidents/212/>.

SCHÄFER, Joachim. Donatismus. *Ökumenisches Heiligenlexikon* [online]. 2014 [cit.2016-03-04]. Dostupné z: <https://www.heiligenlexikon.de/Glossar/Donatismus.htm>.

Simon Payaslian. *Boston University* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.bu.edu/history/faculty/simon-payaslian/>.

SINJAB, Lina. Is Syria ready to engage with NGOs?. *BBC NEWS* [online]. January 24, 2010 [cit.2016-04-12]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8477748.stm.

SUNY, Ronld Grigor; GÖÇEK, Fatma Muge. Discussing Genocide: Contextualizing the Armenian Experience in the Ottoman Empire. *The Journal of the International Institute* [online]. 2002 [cit.2016-04-22]. Dostupné z: <http://quod.lib.umich.edu/j/jii/4750978.0009.301?view=text;rgn=main>.

Syria - Christians, Armenians and Assyrians. *Minority Rights Group International* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-03-06]. Dostupné z:

<http://minorityrights.org/minorities/christians-armenians-and-assyrians/>.

Syria Population 2016. *World Population Review* [online]. September 13, 2015 [cit.2016-04-13]. Dostupné z: <http://worldpopulationreview.com/countries/syria-population/>.

Syria: Constitution (1973). *ACE* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-04-15].

Dostupné z: <http://aceproject.org/ero-en/regions/mideast/SY/syria-constitution-1973/view>.

Syria's beleaguered Christians. *BBC* [online]. February 25, 2015 [cit.2016-03-03].

Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-22270455>.

Syrian Orthodox Patriarchate of Antioch and all the East. *World Council of Churches* [online]. Dátum nevedený [cit.2016-03-06]. Dostupné z:

<https://www.oikoumene.org/en/member-churches/syrian-orthodox-patriarchate-of-antioch-and-all-the-east>.

THAROOR, Ishaan. Brief History of Aleppo: A Great World City Now in the Grip of War. *Time* [online]. July 27, 2012 [cit.2016-03-09]. Dostupné z:

<http://world.time.com/2012/07/27/brief-history-of-aleppo-a-great-world-city-now-in-the-grip-of-war/>.

The History of the Armenian Church. *The Armenian Church* [online]. Dátum

nevedený [cit.2016-03-07]. Dostupné z: <http://www.armenianchurch-ed.net/our-church/history-of-the-church/history/>.

Theodore Of Mopsuestia. *Encyclopaedia Britannica* [online]. March 28, 2011

[cit.2016-03-05]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/biography/Theodore-of-Mopsuestia>.

VAN HOUWELINGEN, Rob. Jerusalem, the Mother Church: The Development of the Apostolic Church from the Perspective of Jerusalem. *Biblical Studies* [online].

2012 [cit.2016-03-04]. Dostupné z: http://biblicalstudies.org.uk/pdf/sf/16-3-4_11.pdf.

WIMMER, Roman. Světové autokefální církve: Autokefální církve a jejich jurisdikce. *Olomoucko-brněnská eparchie* [online]. Datum neuvedený [cit.2016-03-04]. Dostupné z: <http://www.ob-eparchie.cz/schematismus/svetove-autokefalni-cirkve/>.

World Directory Of Minorities and Indigenous Peoples – Syria. *Refworld* [online]. October, 2011 [cit.2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.refworld.org/docid/4954ce5ac.html>.

YAZIGI, Paul. Ecumenism in Aleppo. *Aleppo Orthodox* [online]. 2007 [cit.2016-03-03]. Dostupné z: http://www.alepporthodox.org/files/writings-en/writings/008-Ecumenism_in_Aleppo.pdf.

ZISSER, Eyal. Hafiz al-Asad Discovers Islam. *The Middle East Forum* [online]. March, 1999 [cit.2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.meforum.org/465/hafiz-al-asad-discovers-islam>.

Monografie

BAILEY, Betty; BAILEY, Martin. *Who are the Christians in the Middle East?*. Cambridge: Eerdmans Publishing Co, 2003.

BETTS, Robert Brenton. *Christians in the Arab East*. London: S.P.C.K., 1979.

BIN TALAL, El Hassan. *Christianity in the Arab World*. Amman: Royal Institute for Inter-Faith Studies, 1994.

DALMAIS, Irénée-Henri. *The Eastern Liturgies*. London: Burns&Oates, 1960.

FILIPI, Pavel. *Křesťanstvo: historie, statistika, charakteristika křesťanských církví*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012.

HAGE, Wolfgang. *Das orientalische Christentum*. Stuttgart: Kohlhammer, 2007.

JOSPEH, John. *Muslim-Christian Relations and Inter-Christian Rivalries in the Middle East*. New York: State University of New York Press, 1983.

MIGLIORINO, Nicola. *(Re)constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-*

Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis. New York: Berghahn Books, 2008.

PULEC, Radim. *Orientální pravoslavné církve*. Prešov: Prešovská univerzita, 2004.

RABO, Annika. *A Shop of One's Own: Independence and Reputation among Traders in Aleppo*. London: I. B. Tauris&Co Ltd, 2005.

SLODIČKA, Andrej. *Orientálne ortodoxné cirkvi*. Michalovce: Redemptoristi, 2008.

Syria: Country Study Guide. Washington: International Business Publications, 2013.

ŠLAJEROVÁ, Monika. *Palestinská cirkev dnes: Politická a teologická problematika na pozadí situace církví v Sýrii, Libanonu a Jordánsku*. Červený Kostelec: Pavel Mervant, 2009.

TOMKINS, Stephen. *Stručné dějiny křesťanství*. Oxford: Lion Hudson, 2005.

WESSELS, Antonie. *Arab and Christian?: Christians in the Middle East*. Kampen: Kok Pharos, 1995.

Zborník

ALEXANDER, James. Církevní koncily a synody. In HAZLETT, Ian (ed.). *Rané křesťanství: Počátky a vývoj církve do roku 600*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, str. 116-124.

BARBER, Matthew. They That Remain: Syrian and Iraqi Christian Communities amid the Syrian Conflict and the Rise of the Islamic State. In HERTZKE, Allen; SAMUEL SHAH, Timothy (eds.). *Christianity and Freedom: Contemporary Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, str. 453-488.

BROCK, Sebastian. The Syrian Orthodox Church in the modern Middle East. In O'MAHONY, Anthony; LOOSLEY, Emma (eds.). *Eastern Christianity in the Modern Middle East*. Oxon: Routledge, 2010, str. 14-24.

MASTERS, Bruce. Aleppo: The Ottoman Empire's Caravan City. In ELDEM, Edhem; GOFFMAN, Daniel; MASTERS, Bruce (eds.). *The Ottoman City Between East and West: Aleppo, Izmir, and Istanbul*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999, str. 17-79.

MUREE-VAN DEN BERG, Heleen. Syriac Christianity. In PARRY, Ken (ed.). *The Blackwell Companion To Eastern Christianity*. West Sussex: Blackwell Publishing, 2010, str. 249-268.

NERSESSIAN, Vrej Nerses. Armenian Christianity. In PARRY, Ken (ed.). *The Blackwell Companion To Eastern Christianity*. West Sussex: Blackwell Publishing, 2010, str. 23-46.

O'MAHONY, Anthony. Syriac Christianity in the modern Middle East. In ANGOLD, Michael (ed.). *The Cambridge History of Christianity: Volume 5, Eastern Christianity*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, str. 511-538.

RABO, Annika. Conviviality and Conflict in Contemporary Aleppo. In LONGVA, Anh Nga; ROALD, Anne Sofie (eds.). *Religious Minorities in the Middle East: Domination, Self-Empowerment, Accommodation*. Leiden: Brill, 2012, str. 123-148.

RAMET, Pedro. Autocephaly and National Identity in Church-State Relations in Eastern Christianity: An Introduction. In RAMET, Pedro (ed.). *Eastern Christianity and Politics in the Twentieth Century*. Durham & London: Duke University Press, 1988, str. 4-19.

RITTER, Adolf. Vyznání víry. In HAZLETT, Ian (ed.). *Rané křesťanství: Počátky a vývoj církve do roku 600*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, str. 88-95.

SCHÄFERDIEK, Knut. Křesťanská misie a expanze. In HAZLETT, Ian (ed.). *Rané křesťanství: Počátky a vývoj církve do roku 600*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, str. 65-75.

WARE, Kallistos. Východní křesťanství. In HARRIES, Richard; MAYRHARTING, Henry (eds.). *Dva tisíce let křesťanství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, str. 57-78.

WILES, Maurice. Ortodoxie a hereze. In HAZLETT, Ian (ed.). *Rané křesťanství: Počátky a vývoj církve do roku 600*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, str. 183-191.

Článek v časopise

ANGELL, James. The Turkish Capitulations. *The American Historical Review*. January 1901, Vol. 6, str. 254-259.

CORRESPONDENT. Christianity in the United Arab Republic. *The Tablet: A Weekly Newspaper and Review*. September 1958, Vol. 212, str. 181-182.

KHIDAYER, Emíre; JARÚNEK, Edgar. Návrh na prepis arabských slov do slovenčiny. *Slovenská reč: časopis pre výzkum slovenského jazyka*. 2005, Vol. 70, str. 38-51.

SHAW, Stanford. The Ottoman Census System and Population, 1831-1914. *International Journal of Middle East Studies*. October 1978, Vol. 9, str. 325-338.

Prílohy

Aleppo: Overview. *First Mile Geo* [online]. February, 2014 [cit.2016-04-18].

Dostupné z: <http://aleppo.firstmilegeo.com/>.

As-sawár fi Súrija hatá nihájati 2015. *Twitter* [online]. January 3, 2016 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <https://twitter.com/fafebashier/status/683652522821742592>.

BARBER, Matthew. River of Death. *Syria Comment* [online]. March 14, 2013 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.joshualandis.com/blog/al-nusra-al-raqqa-calls-for-jihad-river-of-death/>.

BETTS, Robert Brenton. *Christians in the Arab East*. London: S.P.C.K., 1979.

Central Bureau of Statistics (CBS). Aleppo Subdistrict Population. *CBS* [online]. 2004 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: http://www.cbssyr.org/new%20web%20site/General_census/census_2004/NH/TAB02-1-2004.htm.

EHSANI. The Declining Number of Christians in Aleppo, Syria. *Syria Comment* [online]. February 18, 2012 [cit.2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.joshualandis.com/blog/the-poor-plight-of-the-christian-minority-in-aleppo-syria-by-ehsani/>.

FOGG, Erik. Short: Illustration of the Rebels' Slow March in Aleppo. *Fogg of War* [online]. February 13, 2013 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://foggofwar.blogspot.cz/2013/02/short-illustration-of-rebels-slow-march.html>.

JUST, Felix. Who Are Christians?: An Overview of the Main Branches, Churches, Denominations, Religious Orders, and other identifiable Groups within Christianity of the Past and Present. *Catholic Resources* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://catholic-resources.org/Courses/Christianity-Branches.htm>.

Kanísatu Már Džúrdž li-l-Surján. *Facebook* [online]. March 23, 2016 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1055979154461377&set=gm.1164823856870313&type=3&theater>.

Masíhjúna fí Súrijá. *Mar Charbel li-l-hayat* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://marcharbel.lilhayat.com/special/Christian-in-syria.htm>.

ORHAN, Oytun. Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism. *Centre for Middle Eastern Strategic Studies* [online]. August 23, 2012 [cit.2016-03-15]. Dostupné z: <http://www.orsam.org.tr/en/showArticle.aspx?ID=1858>.

PEW RESEARCH CENTER. Regional Distribution of Christians. *Pew Forum* [online]. December 19, 2011 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.pewforum.org/2011/12/19/global-christianity-regions/>.

SAMMAN, Mouna Liliane. *La population de la Syrie: étude géo-démographique*. Paris: IRD Editions, 1978.

Syrian Civil War. *2 Eyes Watching* [online]. December 20, 2015 [cit.2016-04-01]. Dostupné z: <https://2eyeswatching.com/2015/12/20/>.

Syrian Arab Republic. *The World Bank* [online]. Dátum neuvedený [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic>.

To Aleppo With Love. *Orange Blossom Water* [online]. January 16,2015 [cit.2016-04-20]. Dostupné z: <http://www.orangeblossomwater.net/index.php/2015/01/16/to-aleppo-with-love-introduction-part-1/>.

7. Resumé

The Chosen Oriental Orthodox Churches in Aleppo: History and the Current Situation

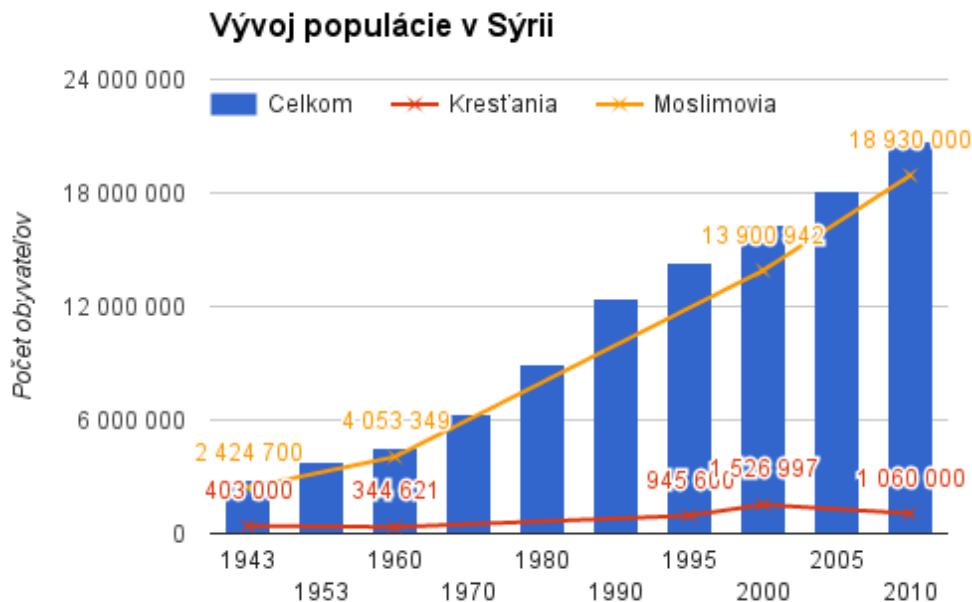
The region of the Middle East is often referred to as the cradle of civilizations, from which all of the monotheistic religions stem. Christianity, being from this area, has undergone many historical and cultural changes that make it different from its Western counterpart. Not having been touched by the European Reformation and having the status of a minority under the rule of Islam, Eastern Christianity has managed to survive and keep its traditions as well as its specific way of worship.

The primary goal of this work is to characterize the position of Oriental Christians in Syria, especially in the city of Aleppo throughout its modern history. The main research thesis is to study the significance of Christians in relation to the regime of a specific time period. To begin with, the work operates with two, out of six, selected Oriental Orthodox Churches: the Armenian Apostolic Church and the Syrian Orthodox Church. The reason being that only these two churches have been present in Aleppo, especially in its modern history. In addition, they have been the carriers of a great religious and cultural significance. Therefore, the work deals with the concept of how the political, cultural, and religious position of the Armenian and Syriac Orthodox Christians developed from the Ottoman Era to the present time.

The first part of the work aims to briefly explain the historical origin of the given churches as well as their main characteristics. Secondly, the civil and political status of the adherents of the chosen Oriental Orthodox Churches is discussed as well as their religious rights or their contribution to society. The third part aims to describe the regime of Bashar al-Assad and what the current situation in Aleppo, in relation to the mentioned Christian traditions, is like.

8. Prílohy

Príloha č.1: Graf populácie v Sýrii v jednotlivých obdobiach

Tento graf predstavuje vývoj populácie v Sýrii, s ohľadom na moslimskú a kresťanskú zložku populácie. Nakoľko sa od roku 1960 neobjavujú oficiálne čísla o náboženskej príslušnosti, poskytuje tento graf len približné zobrazenie.

Sčítanie ľudu v roku 1943 uvádza, že počet obyvateľov v Sýrii mal dosahovať približne 2,8 mil., z čoho predstavovali moslimovia asi 2,4 mil. a kresťania asi 402.000. Ďalšie sčítanie ľudu malo nastať roku 1960, kedy krajina vykazoval asi 4,5 mil. obyvateľov, z toho asi 4 mil. moslimov a 344.621 kresťanov.

(Zdroj: Graf bol vytvorený na základe zozbieraných informácií z rôznych zdrojov.

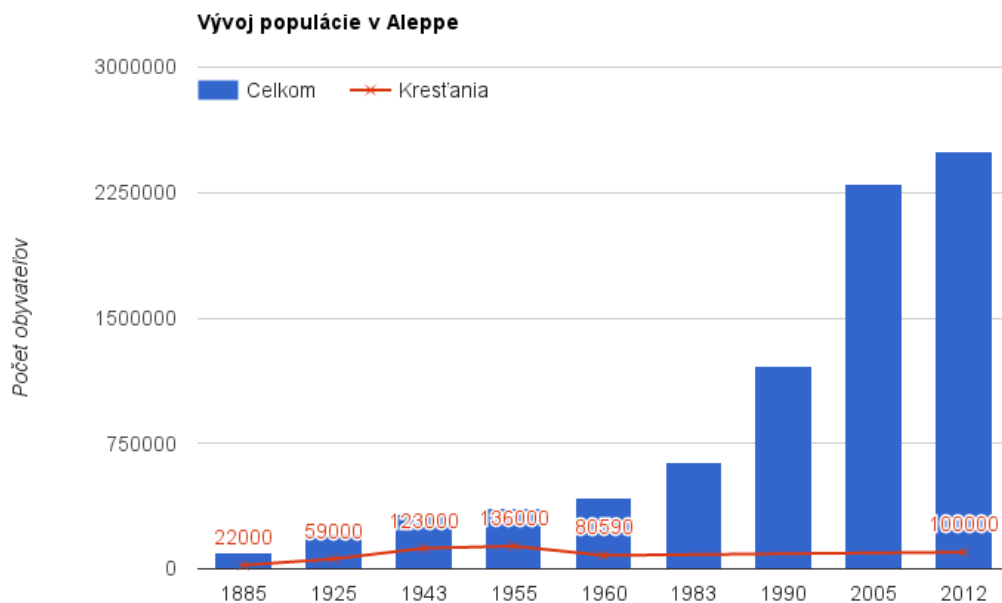
a) Graf celkovej populácie v krajine: Syrian Arab Republic, *The World Bank*, dátum neuvedený.

b) Graf vývoja moslimskej populácie v krajine: BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 95. a SAMMAN, M.L., *La population de la Syrie: étude géo-démographique*, str. 9.

c) Graf kresťanskej populácie: BETTS, R.B., *Christians in the Arab East*, str. 95. a SAMMAN, M.L., *La population de la Syrie: étude géo-démographique*, str. 9. a ORHAN, O., *Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism*, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*,

23.8.2012. a PEW RESEARCH CENTER, Regional Distribution of Christians, *Pew Forum*, 19.12.2011.)

Graf populácie v Aleppe v jednotlivých obdobiach

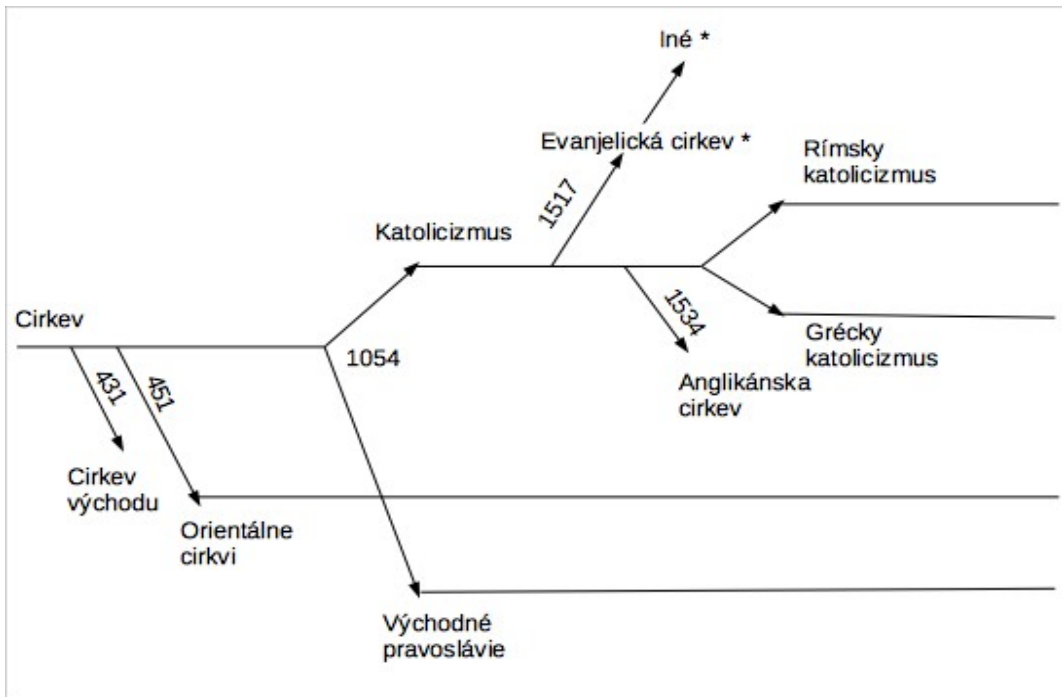

(Zdroj: Graf bol vytvorený na základe zozbieraných informácií z rôznych zdrojov.)

a) Graf celkovej populácie v Sýrii: Central Bureau of Statistics (CBS), Aleppo Subdistrict Population, *CBS*, 2004.

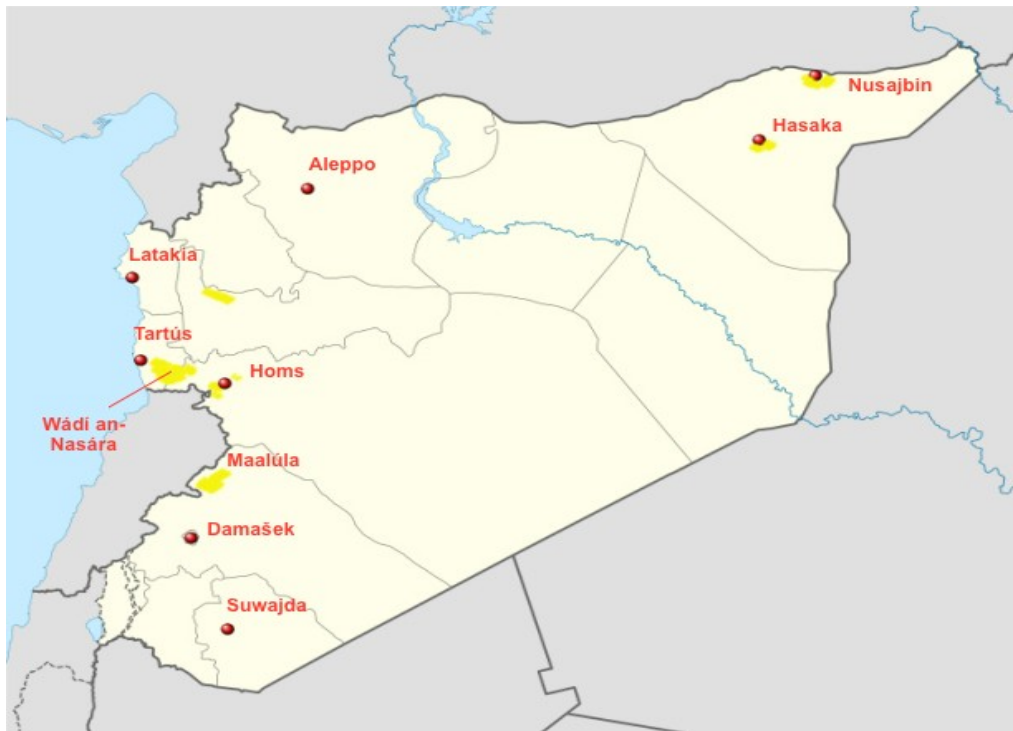
b) Graf vývoja kresťanskej populácie v meste: BETTS, R.B., Christians in the Arab East, str. 95. a ORHAN, O., Syrian Christians in the Dilemma of Chaos and Authoritarianism, *Centre for Middle Eastern Strategic Studies*, 23.8.2012. a EHSANI, The Declining Number of Christians in Aleppo, Syria, *Syria Comment*, 18.2.2012.)

Príloha č.2: Základné delenie kresťanských cirkví od počiatku

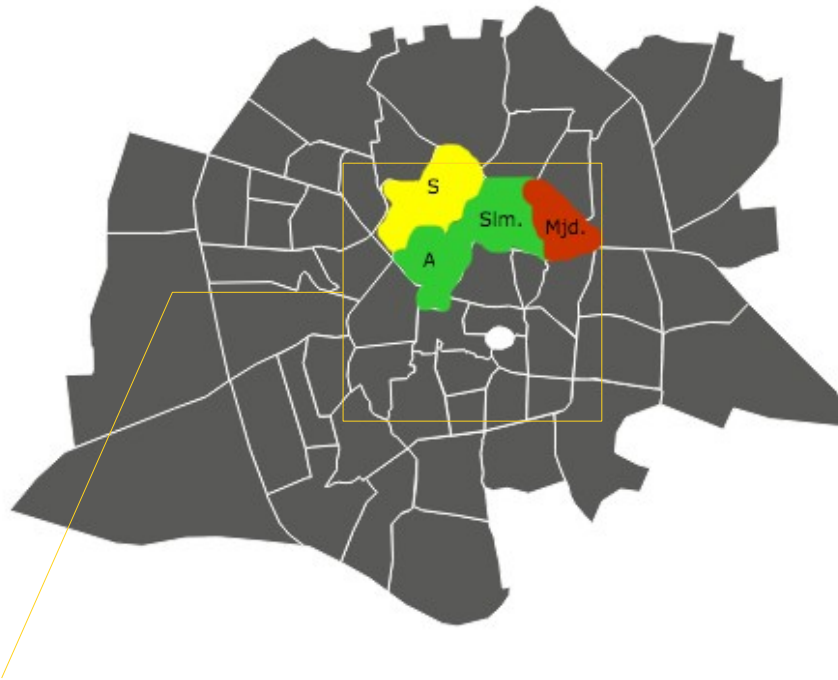
(Schéma vytvorená na základe informácií z: JUST, F., Who Are Christians?: An Overview of the Main Branches, Churches, Denominations, Religious Orders, and other identifiable Groups within Christianity of the Past and Present, *Catholic Resources*, dátum neuvedený.)

Príloha č.3: Oblasti s vyššou koncentráciou kresťanov v Sýrii

(Mapa vytvorená na základe informácií z: Masíhijúna fí Súrjáj, *Mar Charbel li-l-hayat*, dátum neuvedený.)

Príloha č. 4: Základný výskyt kresťanov v Aleppe v súčasnosti

centrum mesta

Vysvetlivky:

S: Súrján

A: Azízija a Mahatatu-l-Bagdád

Slm.: Sulejmánija

Mjd.: Majdán

Žltá farba: výskyt členov Sýrskej pravoslávnej cirkvi

Červená farba: výskyt členov Arménskej apoštolskej cirkvi

Zelená farba: zmiešané susedstvá s výskytom kresťanov rôznych denominácií

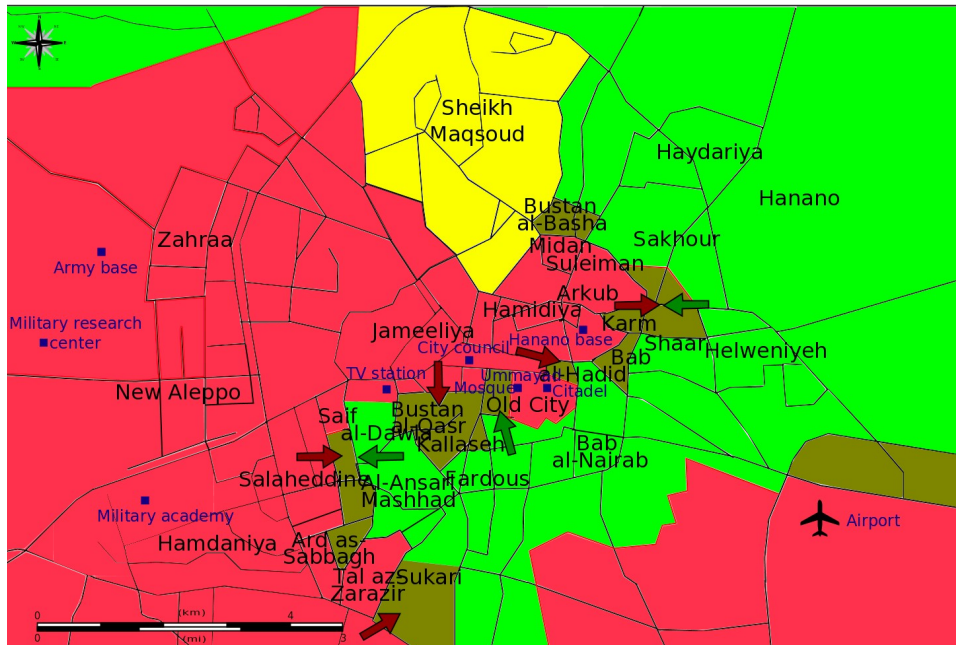
(Mapa vytvorená na základe informácií získaných od respondentov. Vid' prílohu č.7. Podklad mapy z: Aleppo: Overview, *First Mile Geo*, február 2014.)

Príloha č. 5.: Mapa Aleppa a jej delenie od 2012

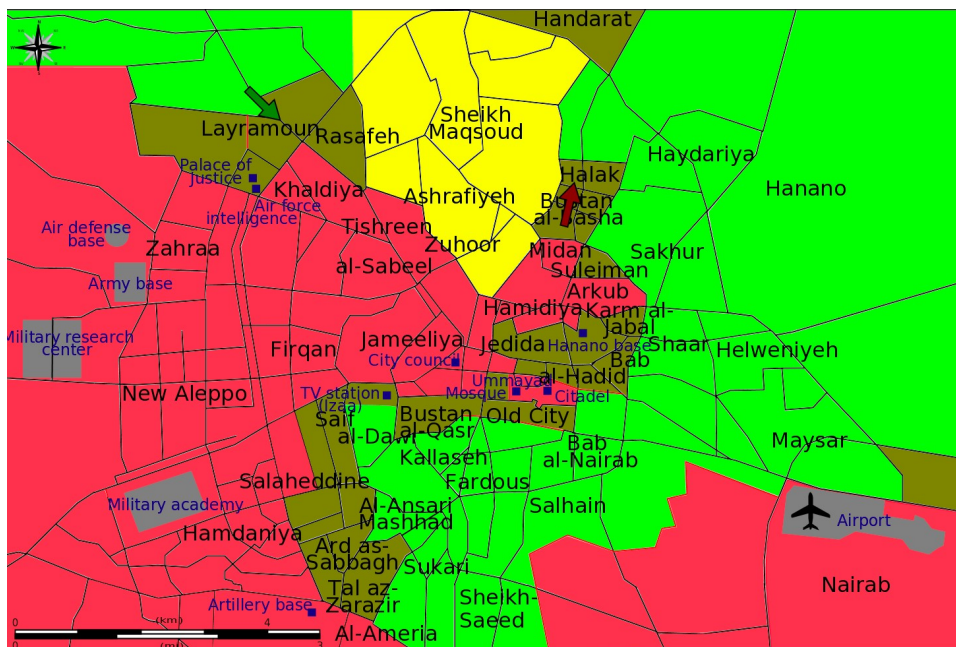
Ružová farba: armáda režimu **Žltá farba:** Kurdi

Zelená farba: opozičné sily **Hnedá farba:** územie bojov

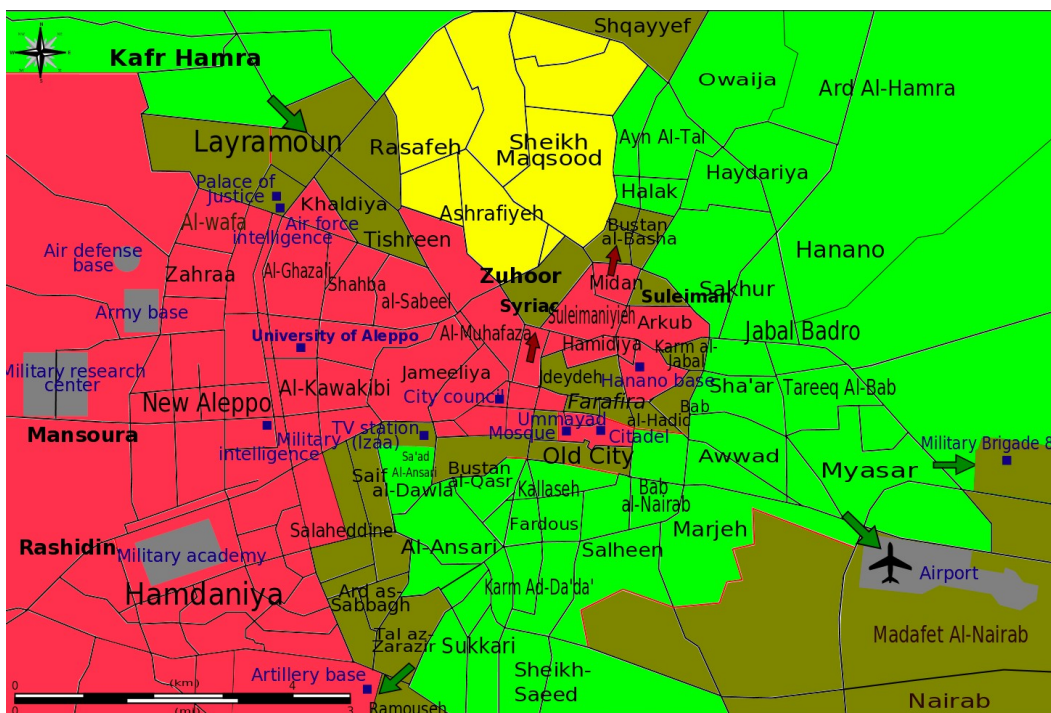
a) september 2012

b) december 2012

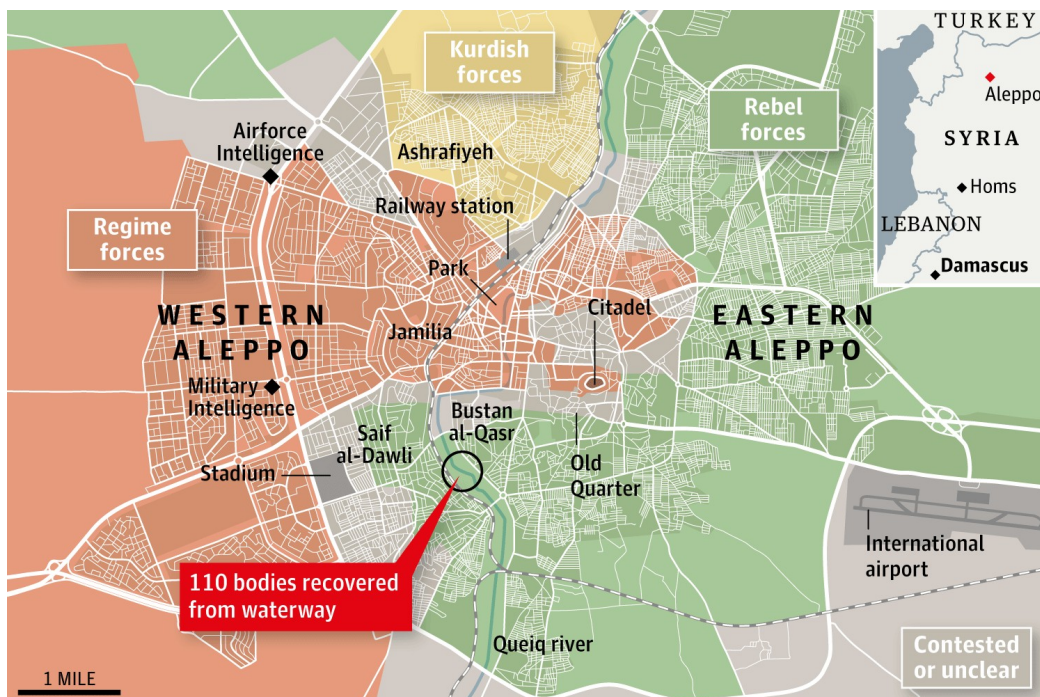

c) február 2013

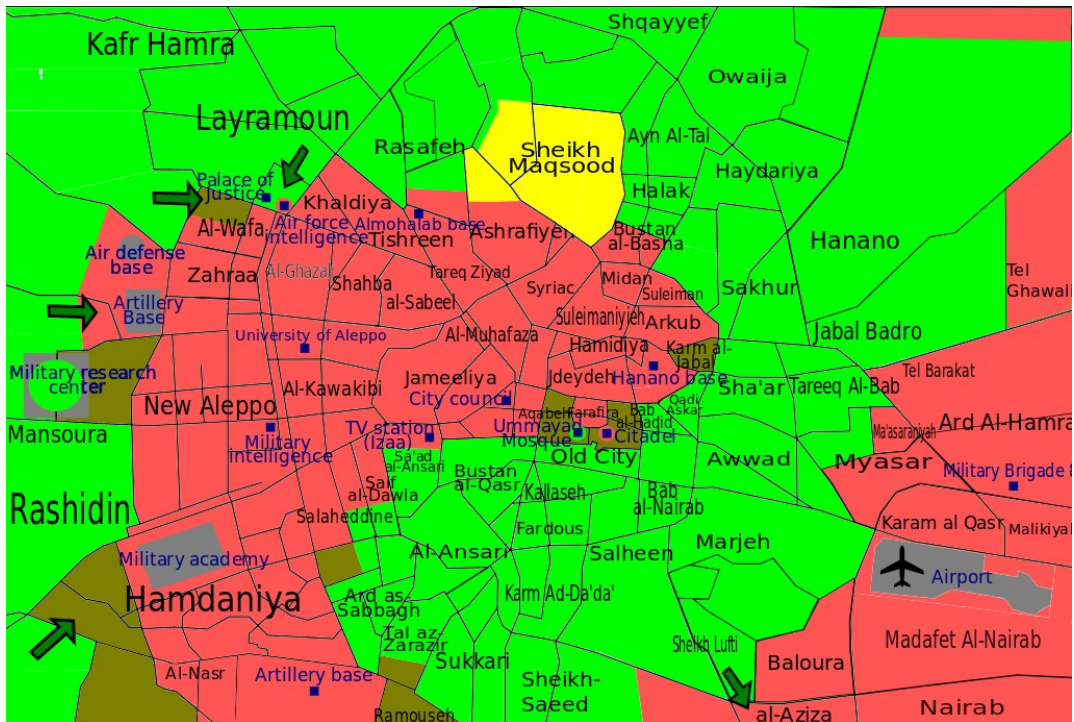
(Zdroj: FOGG, E., Short: Illustration of the Rebels' Slow March in Aleppo, *Fogg of War*, 13.2.2013.)

d) júl 2014

(Zdroj: BARBER, M., River of Death, *Syria Comment*, 14.3.2013.)

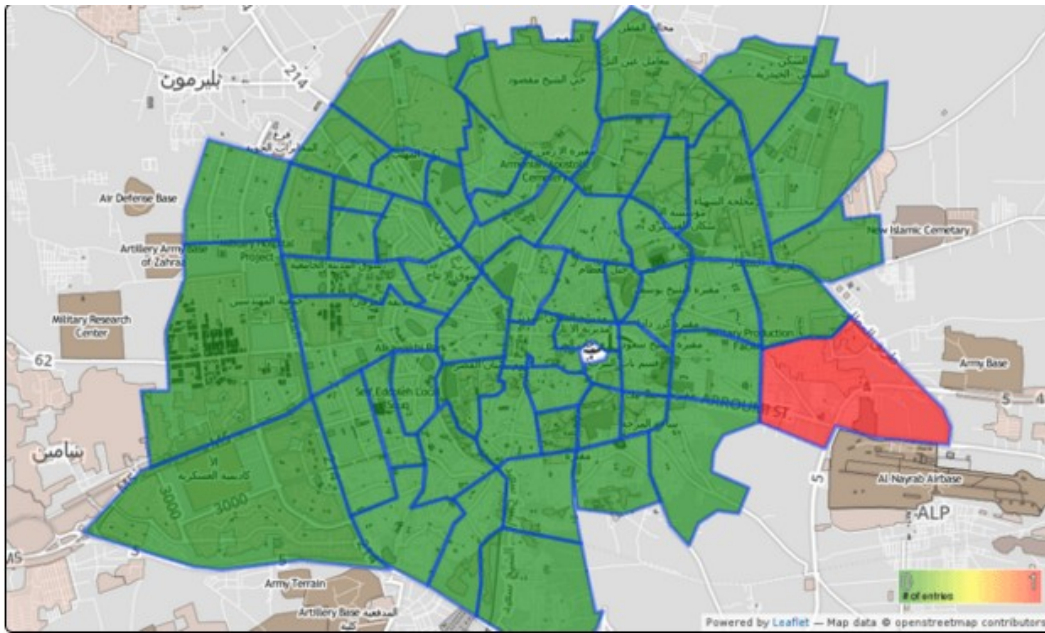
e) jún 2015

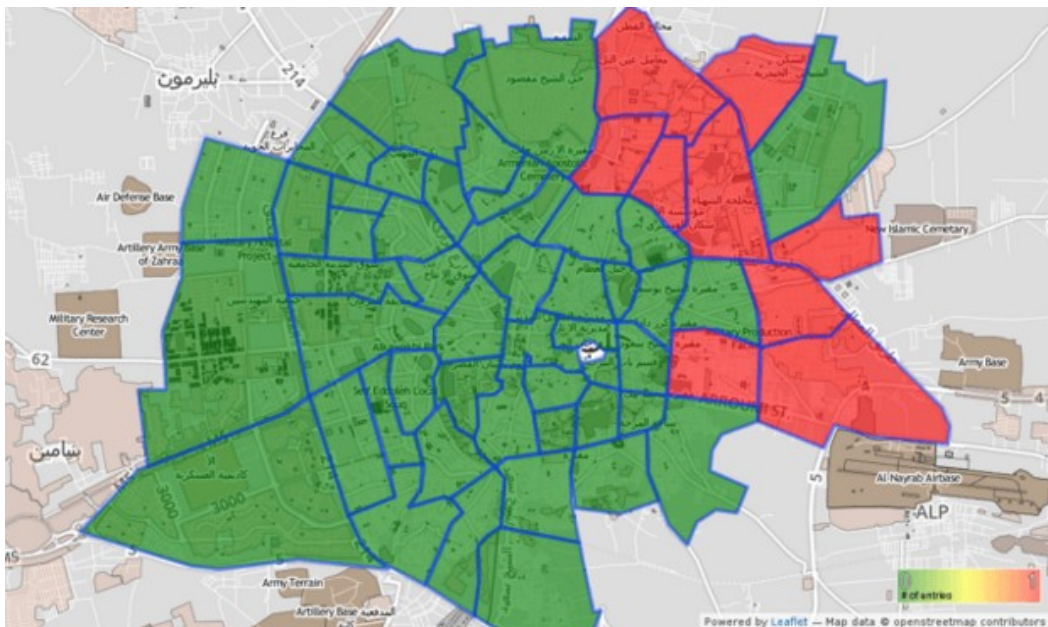
(Zdroj: Syrian Civil War, *2 Eyes Watching*, 20.12.2015.)

Príloha č. 6: Mapa výskytu islamských extrémistov v Aleppe

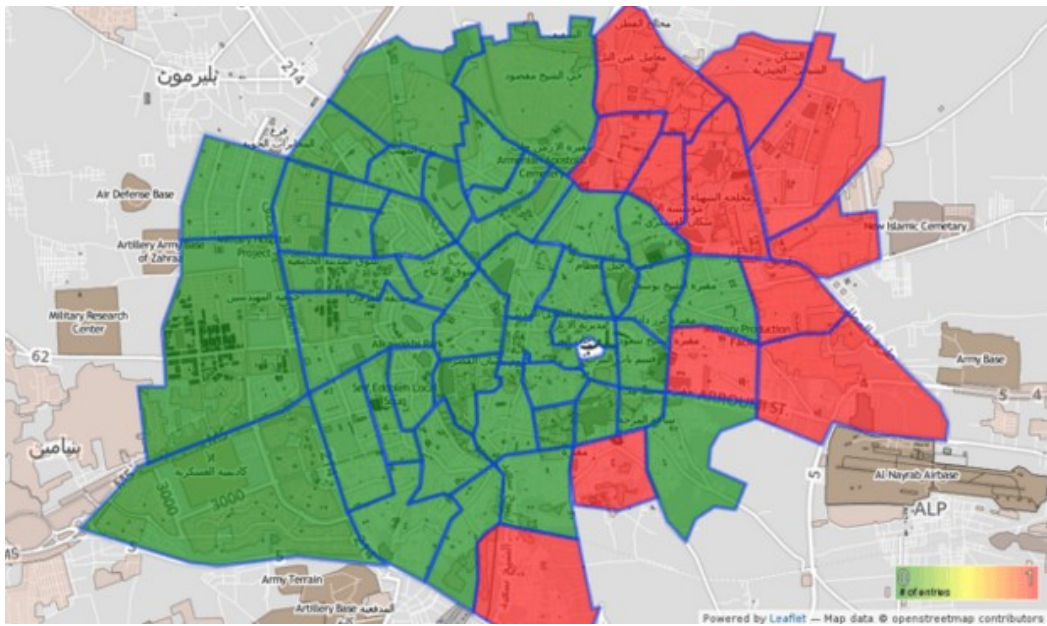
a) v októbri roku 2013: červená farba znázorňuje dominantný výskyt islamistov

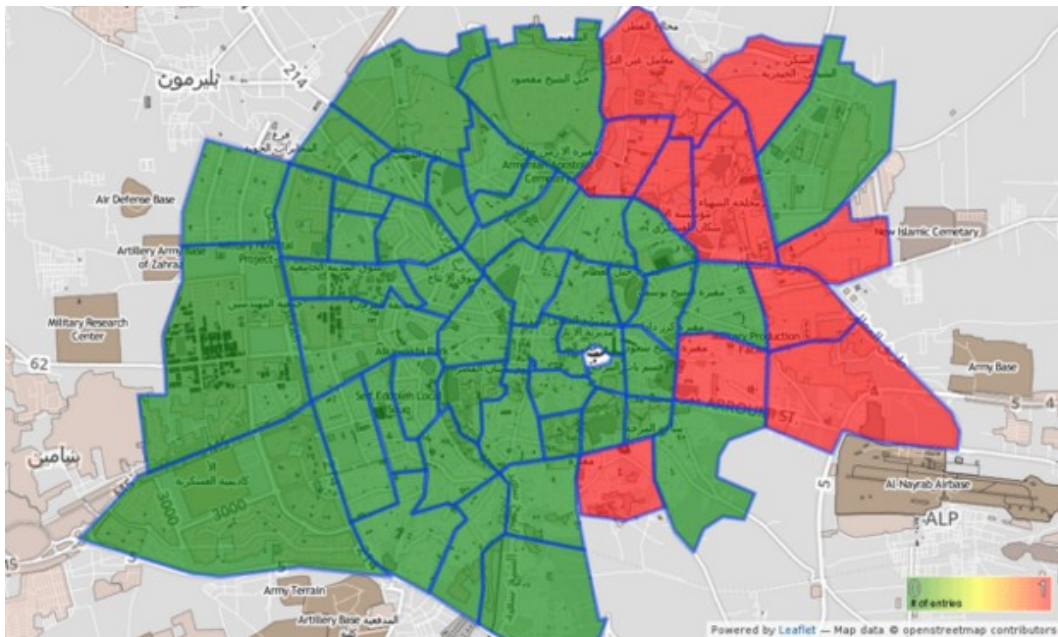
b) v novembri 2013

c) v decembri 2013

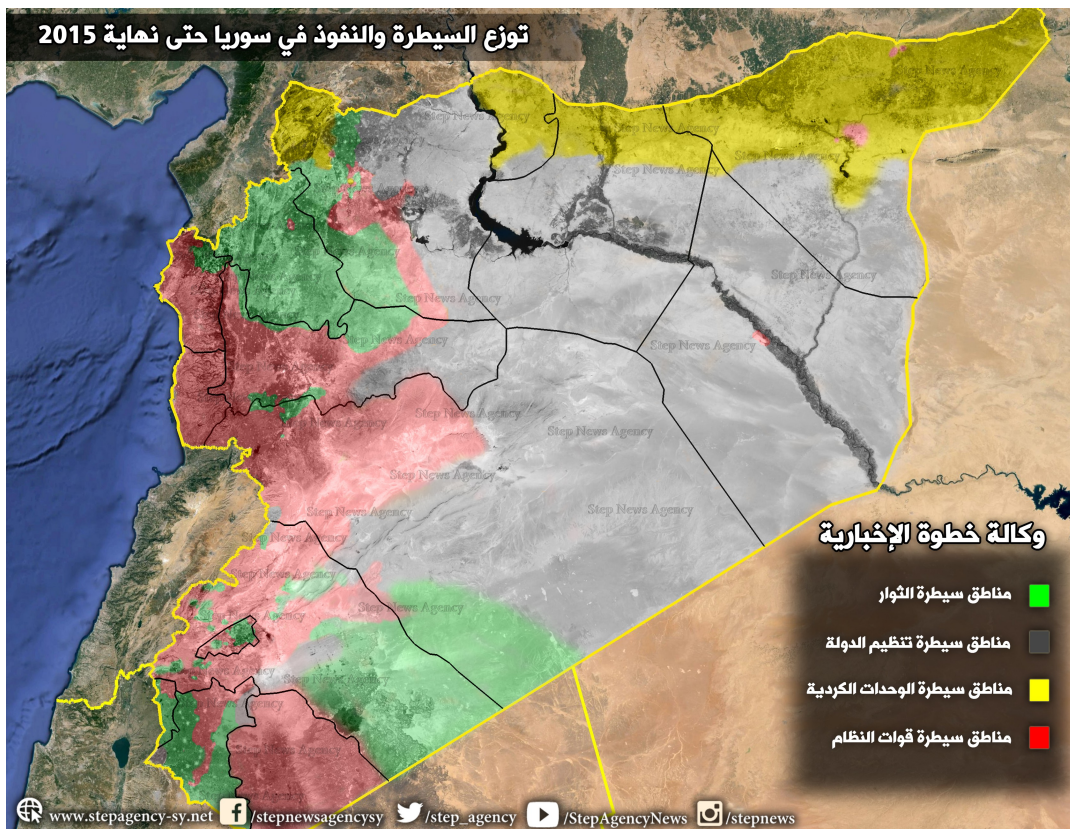

d) v januári 2014

(Zdroj: Aleppo: Overview, *First Mile Geo*, február 2014.)

Príloha č. 6b: Mapa Sýrie koncom roku 2015

(Zdroj: As-sawár fi Súrjáj hatá nihájati 2015, *Twitter*, 3.1.2016.)

Zelená farba: Opozičné sily

Červená farba: vládne sily

Čierna farba: Islamský štát

Žltá farba: Kurdi

Príloha č. 7

Respondenti

Meno	Pohlavie	Vek	Miesto súčasného pobytu	Náboženstvo	Dátum
A	M	28	FR	SP	9.10.2015
B	M	26	CZ	SP	7.1.2016, 22.4.2016
C	M	65	SYR	SP	11.4.2016
D	M	28	USA	SP	16.1.2016
E	M	23	SYR	SP	18.1.2016
F	M	22	SYR	SP	20.11.2015
G	M	22	SYR	SP	9.1.2016
H	M	22	SYR	SP	27.3.2016
I	M	30	D	AAC	12.1.2016
J	Ž	23	SYR	AAC	12.1.2016
K	Ž	22	SYR	AAC	13.1.2016
L	Ž	29	SYR	AAC	16.3.2016
M	M	26	SYR	SP	18.1.2016
N	Ž	25	SYR	SP	17.3.2016
O	M	26	F	SP	11.3.2016
P	M	23	SYR	AAC	13.1.2016
R	Ž	29	SYR	AAC	22.4.2016

SP: príslušník Sýrskej pravoslávnej cirkvi

AAC: príslušník Arménskej apoštolskej cirkvi

Základné otázky kladené respondentom:

Čo považujete za najväčšiu zmenu od vypuknutia vojny?

Čo považujete v súčasnosti za najväčšiu hrozbu?

Zažili ste niekedy akúkoľvek formu náboženskej neznášanlivosti (pred a po začiatku vojny)?

Aký je Váš postoj k Arabskej jari? Zúčastnili ste sa jej akýmkoľvek spôsobom?

Môžete stručne popísať Vašu každodennú situáciu v Aleppe?

Má podľa vás kresťanská komunita v Aleppe budúcnosť?

Príloha č. 8

a) Kostol sv. Juraja Mučeníka, Sýrska pravoslávna cirkev, Aleppo

Kázeň v kostole Sv. Juraja Mučeníka, Sýrska pravoslávna cirkev, Aleppo

(Zdroj: Kanísatu Már Džúrdž li-l-Súriján, *Facebook*, 23.3.2016.)

b) Katedrála štyridsiatich mučeníkov, Arménska apoštolská cirkev, Aleppo

(Zdroj: To Aleppo With Love, *Orange Blossom Water*, 16.1.2015.)